

Хмельницький національний університет
Навчальний Центр заочно-дистанційної освіти
Кафедра автоматизованих систем і моделювання в економіці

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістра

Прогнозування показників діяльності комунального підприємства
(на прикладі КП «Зеленосвіт», м. Коломия)

Галузь знань 05 Соціальні і поведінкові науки

Спеціальність 051 Економіка

Освітня програма Економічна кібернетика

Шифр ДРЕК.013350.01.25.ПЗ

Виконала: студентка 2 курсу групи ЕК(мб)з-2

Керівник

Нормоконтролер

До захисту допускаю:

Зав. кафедри АСМЕ

21 12 2020 р.

І.В. Левко

П.М. Григориук

В.Г. Щука

П.М. Григориук

Хмельницький, 2020

РЕФЕРАТ

Студентка Левко Інна Василівна.

Керівник Григоруک Павло Михайлович.

Тема роботи «Прогнозування показників діяльності комунального підприємства (на прикладі КП «Зеленосвіт», м. Коломия)».

Пояснювальна записка до роботи включає 82 сторінки, 16 таблиць, 26 рисунків, перелік джерел посилань з 46 найменувань.

Ключові слова: БЛАГОУСТРІЙ, КОМУНАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО, ОЗЕЛЕНЕННЯ, ПРОГНОЗУВАННЯ, СЕЗОННІСТЬ, ТРЕНДОВА МОДЕЛЬ.

Об'єктом дослідження є діяльність комунальних підприємств.

Предметом дослідження є моделі та методи прогнозування показників діяльності комунального підприємства.

За результатами дослідження розглянуто роль і завдання комунальних підприємств в забезпеченні благоустрою територій, проведено аналіз підходів до оцінювання тенденцій діяльності комунальних підприємств, проаналізовано діяльність КП «Зеленосвіт», визначено тенденції зміни її основних показників, розраховано прогнозні оцінки показників на основі екстраполяційних моделей.

Отримані результати можуть бути використані при розробці стратегії розвитку підприємства.

Підпис автора _____

Дата подання до захисту дипломної роботи _____

ЗМІСТ

	С.
Вступ	5
1 Характеристика та перспективи розвитку підприємств комунальної сфери	7
1.1 Роль та завдання комунальних підприємств в забезпеченні благоустрою територій населених пунктів	7
1.2 Аналіз підходів до формування стратегій розвитку підприємств комунальної сфери.....	15
1.3 Аналіз підходів до оцінювання тенденцій діяльності комунальних підприємств	23
2 Характеристика функціонування комунального підприємства «Зеленосвіт».....	33
2.1 Загальна характеристика діяльності вітчизняних підприємств комунальної сфери.....	33
2.2 Загальна характеристика діяльності комунального підприємства «Зеленосвіт»	38
2.3 Аналіз показників діяльності підприємства.....	46
3 Оцінювання прогностичних значень показників діяльності КП «Зеленосвіт»	54
3.1 Використання трендових моделей для прогнозування показників діяльності підприємства	54
3.2 Оцінювання показників діяльності підприємства з урахуванням сезонності.....	66
Висновки	74
Перелік джерел посилання	77

ВСТУП

Сфера благоустрою має особливо важливу роль у сучасному містобудуванні, створюючи належні умови щодо дотримання такого стану довкілля, який буде достатнім і сприятливим для життєдіяльності всіх мешканців міста. Зростаюча урбанізація та індустріалізація міських територій призводить до постійного збільшення антропогенного навантаження, що спричиняє негативний вплив як на здоров'я населення, так і забруднення водних ресурсів та повітря. Зрештою, це зумовлює негативні наслідки для проживання населення міста, погіршення їх психоемоційного та фізичного стану. Важливу роль у створенні сприятливого середовища міста відіграють зелені насадження, які формують неповторний, особливий декор міста, підкреслюють особливості окремих територій, індивідуалізують будівлі, споруди, промислові об'єкти, впливають на декорування огорож та стін будівель.

Вирішення питань, пов'язаних з благоустроєм населених пунктів, знаходяться в компетенції комунальних підприємства. Окрім озеленення, такі підприємства також вирішують завдання утримання вулично-дорожньої мереж разом із контролем за дорожнім покриттям, дорожньою розміткою та світлофорним оснащенням; утримання у належному стані та санітарного очищення територій населених пунктів, включаючи поводження з побутовими відходами від підприємств та населення; зовнішнього освітлення територій.

Разом із тим, функціонування комунальних підприємств супроводжується значною кількістю проблем, пов'язаних з постійним зростанням тарифів на енергоносії, високим ступенем зношеності основних засобів виробництва, збільшенням витрат на матеріально-технічне переоснащення, нестачею власних та бюджетних фінансових ресурсів, і, як наслідок, неможливістю розвивати власну інфраструктуру. Наведені чинники

негативно впливають на якість надання послуг, стабілізацію фінансово-господарської діяльності.

Отже, з одного боку, комунальні підприємства відіграють важливу роль в забезпеченні стійкого функціонування та розвитку населених пунктів. Ця роль підкреслена і в «Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», в якій реформування житлово-комунального господарства визначене як одна із пріоритетних цілей розвитку країни [41]. З іншого, їх діяльність пов'язана з вирішенням низки проблем, що ускладнюють своєчасне та якісне виконання покладених завдань. Зважаючи на це, метою роботи є аналіз діяльності комунального підприємства виявлення основних тенденції в зміні показників діяльності та їх прогнозування на короткострокову перспективу.

Об'єктом дослідження виступає діяльність комунального підприємства

Предметом дослідження є моделі та методи прогнозування показників діяльності комунального підприємства.

Відповідно до сформульованої мети, об'єкта і предмета дослідження, завданнями дипломної роботи є:

- дослідження ролі і основних завдань комунальних підприємств в забезпеченні благоустрою територій;
- аналіз сучасних підходів до оцінювання тенденцій діяльності комунальних підприємств;
- аналіз показників діяльності комунального підприємства «Зеленосвіт»;
- застосування трендових моделей до прогнозування показників діяльності КП «Зеленосвіт»;
- застосування індексу сезонності до прогнозування показників діяльності КП «Зеленосвіт».

Інформаційною базою дослідження є показники фінансової звітності КП «Зеленосвіт», публікації за темою дослідження, результати власних досліджень авторки.

1 ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ СФЕРИ

1.1 Роль та завдання комунальних підприємств в забезпеченні благоустрою територій населених пунктів

В Україні, як і в кожній іншій країні світу, благоустрою населених пунктів надається велике значення. Це пояснюється тенденціями розвитку суспільства, у тому числі і вимогами підвищенням добробуту населення, що зумовлено зростаючими потребами людей до комфорту внаслідок розвитку техніки, появи нових технологій, що пронизують усі сфери їх буття, зростанням культурних і духовних потреб, які відповідали би сучасним уявленням про комфорт життєдіяльності та побуту.

В Законі України «Про благоустрій населених пунктів» зазначено, що «...благоустрій населених пунктів – комплекс робіт з інженерного захисту, розчищення, осушення та озеленення території, а також соціально-економічних, організаційно-правових та екологічних заходів з покращання мікроклімату, санітарного очищення, зниження рівня шуму та інше, що здійснюються на території населеного пункту з метою її раціонального використання, належного утримання та охорони, створення умов щодо захисту і відновлення сприятливого для життєдіяльності людини довкілля» [43].

Благоустрій у сфері житлово-комунального господарства має свої особливості, зокрема, благоустроєними вважаються такі населені пункти, які мають централізоване водопостачання та каналізацію, у яких водогінні мережі централізовано забезпечують водою населення на різноманітні комунально-побутові потреби, а каналізаційна система забезпечує централізоване відведення стічних вод як із житлових будинків, так і підприємств. Однак здійснення благоустрою передбачає також реалізацію сукупності заходів, спрямованих на утримання території, вулично-дорожньої мережі населених

пунктів, будівель, інженерних споруд та об'єктів рекреаційного і природоохоронного призначення у належному стані, озеленення із збереженням природних ландшафтів, освітлення та чистоти населених пунктів. Відповідно до Закону України «Про благоустрій населених пунктів», такі заходи являють собою «...роботи щодо відновлення, належного утримання та раціонального використання територій, охорони та організації упорядкування об'єктів благоустрою з урахуванням особливостей їх використання» [43].

Підсистеми системи благоустрою населених пунктів відображені на рисунку 1.1.

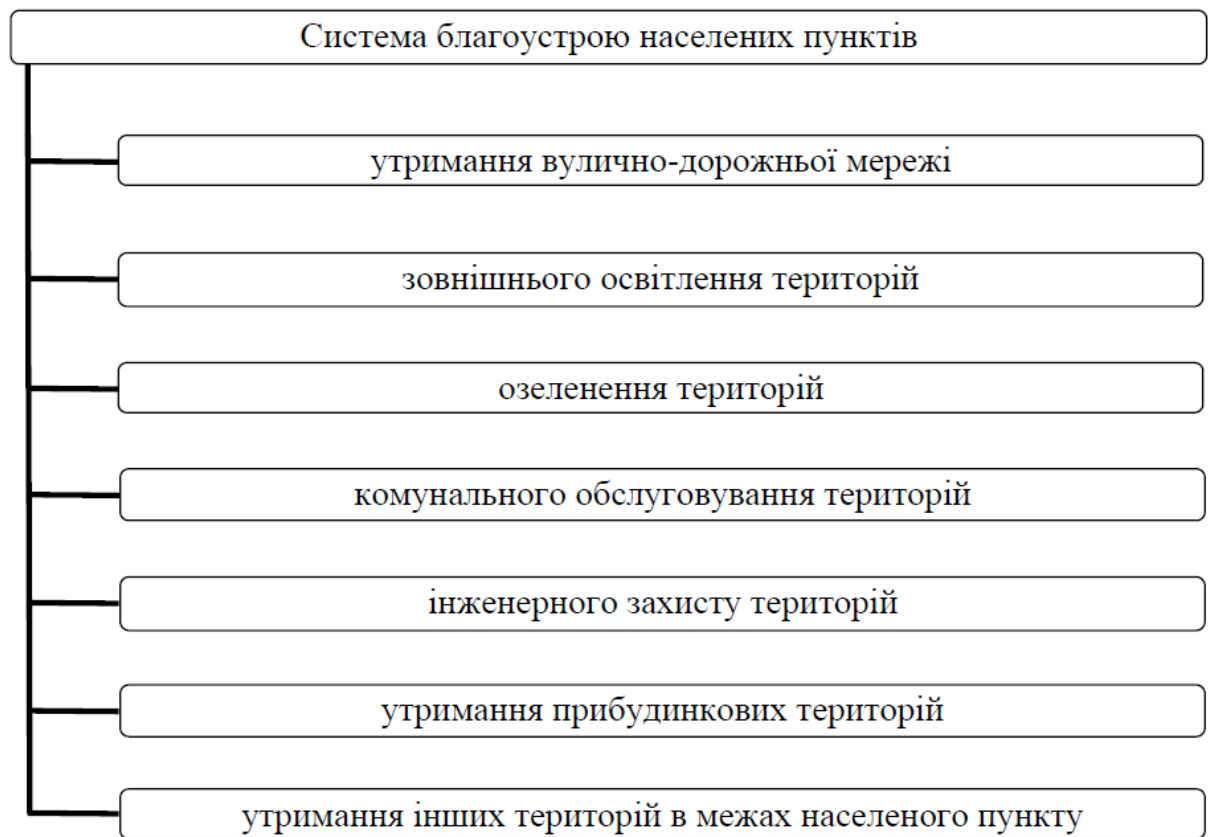

Рисунок 1.1 – Підсистеми системи благоустрою населених пунктів [17, с. 39]

Благоустрій територій відноситься насамперед до прерогативи діяльності муніципальних органів влади і виступає одним із найважливіших загальних результатів функціонування системи міського господарства. Отже,

питання забезпечення благоустрою населених пунктів лежить в площині функціональних обов'язків підприємств галузі житлово-комунального господарства і, зокрема, до комунального господарства.

В Енциклопедії державного управління зазначено, що «...житлово-комунальне господарство (англ. house and municipal economy) – це комплекс об'єктів та видів економічної діяльності, які забезпечують житлові та комунально-побутові потреби споживачів (громадян, організацій, підприємств) і створюють необхідні умови для нормальної життєдіяльності населення і функціонування населених пунктів» [14, с. 255].

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) є багатогалузевим комплексом, що включає як складові, що є природними монополіями, та конкурентні підгалузі. На даний час до сфери ЖКГ відноситься понад 30 сегментів економіки України. До неї належить значна частина соціальної інфраструктури народного господарства України, яка забезпечується діяльністю підприємств та організацій, спрямованою на забезпечення потреб населення в отриманні житлово-комунальних послуг. Це галузь, а вірніше, сукупність галузей, що забезпечують життєдіяльність населення країни, а також постачання підприємств інших галузей національної економіки галузей необхідними для їх діяльності ресурсами: водою, газом, теплом електроенергією. Відповідно до КВЕД України [29], до сфери ЖКГ відносяться такі галузі та підгалузі економіки: секція D «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» (КВЕД 35, 35.3), секція E «Водопостачання; каналізація, поводження з відходами» (КВЕД 36, 37, 38), секція N «Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування» (КВЕД 81: 81.1, 81.21, 81.22, 81.29, 81.3).

На підприємствах сфери ЖКГ зосереджено близько третина основних засобів виробництва, споживається понад чверть енергетичних ресурсів. Склад житлово-комунального господарства становлять: житловий фонд та його експлуатацію; ліфтове господарство; водопостачання; водовідведення; тепло-; газопостачання; озеленення територій; утримання об'єктів

благоустрою; ритуальні послуги; утримання кладовищ; зовнішнє освітлення; збирання та вивезення твердих побутових відходів; утримання сміттєзвалищ; утилізацію побутових відходів; забезпечення роботи міськелектротранспорту; технічну інвентаризацію; дорожнє господарство; зливову каналізацію; технічне утримання мостів; інженерний захист територій; утримання парків; утримання пляжів; відловлювання бездомних тварин; утримання водних об'єктів; боротьбу із карантинними об'єктами та бур'янами; боротьбу із шкідливим впливом вод тощо [17, с. 29].

Комунальне господарство є однією з підсистем ЖКГ і в Енциклопедії державного управління визначається, як «... підсистема житлово-комунального господарства, яка представлена сукупністю елементів комунального обслуговування й благоустрою, що надають комунальні послуги та забезпечують сприятливі умови життєдіяльності суб'єктів певної адміністративно-територіальної одиниці» [14, с. 255].

Економічна енциклопедія інтерпретує комунальне господарство як «сукупність об'єктів благоустрою та інженерного захисту населених пунктів, цілісних майнових комплексів водо-, теплопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності, а також суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм та форм власності, які за договором з виконавчими органами місцевих рад або уповноваженими ними органами експлуатують ці об'єкти, або основна діяльність яких спрямована на задоволення потреб населення та господарського комплексу в послугах централізованого постачання питної води, централізованого опалення та водовідведення, вивезення побутових відходів» [13, с. 527]. З позиції територіального управління – комунальне господарство є публічною діяльністю, організованою органами місцевого самоврядування або територіальною громадою.

Складовими галузі комунального господарства є комунальні підприємства. Відповідно до Закону України «Про фінансову реструктуризацію», «комунальне підприємство – підприємство, що діє на

основі комунальної власності територіальної громади, або підприємство, у статутному капіталі якого частка комунальної власності територіальної громади становить 50 і більше відсотків» [8]. Характерною особливістю переважної більшості комунальних підприємств є те, що їх діяльність спрямована на надання населенню послуг з благоустрою території. Такі підприємства переважно не виробляють продукції, яка відображена в матеріальних предметах зовнішнього світу, а надають послуги.

Для підприємств, що функціонують у сфері матеріального виробництва слід відносити галузі комунального господарства, праця є продуктивною незалежно від форми втілення (у матеріальній продукції або послугах) і результатом якої є знову створена вартість (водо-, електро-, теплозабезпечення, зелене господарство тощо).

До сфери послуг належать галузі комунального господарства, підприємства яких надають послуги безпосередньо населенню і пов'язані з поточним ремонтом, санітарним обслуговуванням житлового фонду й інженерного обладнання, прибудинкових територій, організацією даних робіт, а також поновленням житлового фонду. З іншого боку, діяльність тих же підприємств спрямована на надання послуг, пов'язаних із життєзабезпеченням житлового та нежитлового фонду.

Специфіка надання послуг комунальним підприємством проявляється у їх високому рівні фондомісткості. Послуги не є ланкою єдиного спільного процесу виробництва і споживаються населенням у момент їх надання (послуги перукарень, готелів, пляжів, парків тощо). Існує класифікація підприємств комунального господарства за галузевим принципом: санітарно-технічні підприємства; підприємства громадського транспорту, підприємства комунальної енергетики; підприємства комунального обслуговування, підприємства зовнішнього благоустрою [17].

Комунальне господарство, як складова місцевого територіального господарства, має багатогалузевий характер. Воно реалізує комплекс заходів, що щільно пов'язані між собою в першу чергу за територіальною ознакою.

Розглядаючи соціальну складову надання послуг, комунальні господарства функціонують за такими напрямками. Перший напрям діяльності пов'язаний із забезпеченням та підвищенням відповідного рівня комфортності проживання людей. Основними завданнями в рамках цього напрямку є задоволення першочергових потреб життєдіяльності людей: у водопостачанні та водовідведенні, тепло-, енергопостачанні, санітарному очищенні приміщень та територій. Другий напрям діяльності пов'язаний із вирішенням завдань, які безпосередньо не стосуються житлового господарства, і спрямовані на забезпечення другорядних потреб населення. Він орієнтований на функціонування дорожнього господарства, перевезення громадським транспортом, озеленення та ландшафтне оформлення територій, міське освітлення, ритуальне обслуговування.

Ми погоджуємось з твердженням О. П. Ігнатенка [17] щодо того, що благоустрій населених пунктів має розглядатися ширше, у тому числі з урахуванням стадій життєвого циклу об'єктів благоустрою, включаючи такі складові як проектування, будівництво, реконструкція та знесення після завершення експлуатації об'єктів сфери благоустрою населених пунктів з відповідною утилізацією відходів, що утворилися під час знесення (рисунок 1.2).

Зазвичай комунальні підприємства відносяться до господарських організацій унітарного типу і створюється за рішенням органів місцевого самоврядування на базі відокремленої частини майна комунальної власності, Разом з тим є підприємства, які перебувають і в державній, і в приватній власності. Ефективність управління комунальним підприємством визначається тим, як швидко їх діяльність адаптується до сучасних вимог ринкового середовища. Мірою такої ефективності є величина отриманого прибутку. Важливу роль у підтримці ефективності діяльності відіграє державна політика у сфері благоустрою населених пунктів, яка повинна бути спрямована на забезпечення стабільного функціонування підприємств комунальної сфери та підтримки ефективної життєдіяльності населення.

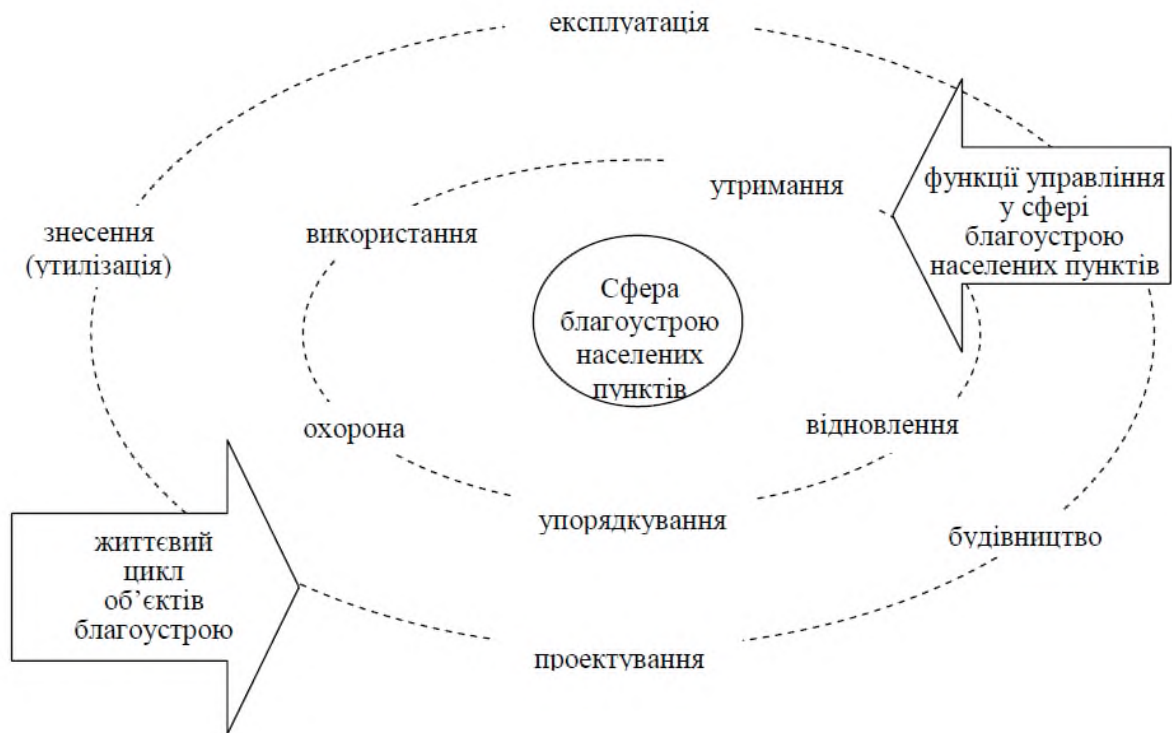

Рисунок 1.2 – Функції управління у сфері благоустрою населених пунктів згідно життєвого циклу її об'єктів [17, с. 37]

Ми підтримуємо думку О.П. Ігнатенка [16], що формування та реалізація такої політики передбачає включення формулювання стратегічної мети розвитку цієї сфери, розроблення напрямів, цілей діяльності держави як регулятора процесів, а також інструментів для досягнення визначених стратегічної мети і цілей.

Як зазначає І.О. Панасенко, запорукою ефективного державного регулювання експлуатації й обслуговування житлового фонду, як і сфери інших комунальних послуг, у сучасних умовах є необхідність вирішення двох одночасних болючих питань. Перше – для забезпечення гідних умов проживання громадян – надання населенню якісних послуг, у нашому конкретному випадку – якісне й своєчасне обслуговування житлового фонду, включаючи весь необхідний спектр виконання робіт. Друге – з огляду на особливості сучасного історичного періоду, становлення й розвитку нашої

держави та суспільства, що характеризується нестабільною соціально-політичною ситуацією та низьким економічним рівнем (особливо, низькою платоспроможністю попитом населення) – забезпечити ефективне (рентабельне) функціонування обслуговуючих підприємств, по можливості не збільшуючи вартість послуг, що надаються, а виходить, і розмір оплати їх населенням [34, с. 3].

Для ефективного управління комунальним підприємством важливу роль має планування його діяльності та система дієвого контролю за реалізацією планів. Це сприятиме підвищенню їх конкурентоздатності шляхом оцінювання потенційних можливостей і пошуку резервів для розширення сфери діяльності в напрямку надання додаткових послуг та виконання робіт, спрямованих задоволення потреб споживачів, що позитивно впливатиме на отримання прибутку.

Ми погоджуємось з думкою авторів статті [19], що особливості організації та функціонування комунальних підприємств (фондоємність, наявність великих виробничих потужностей і площ, територій комунальної власності: прибудинкових територій, міських парків, садів тощо) обумовлюють можливість додаткових послуг споживачам, а отже – й отримання додаткових доходів, прибутків, досягнення сталого фінансового стану. Таким чином, управління стратегічними змінами забезпечить у довгостроковій перспективі для комунального підприємства зростання результативності його діяльності та сприятиме досягненню стійких конкурентних переваг.

Отже, в сучасних умовах бізнес-планування набуває значення важливого інструменту ефективного господарювання. Застосування теоретичних основ бізнес-планування, можливостей його практичного використання дозволяє забезпечувати планову роботу в комунальних підприємствах на основі досягнень сучасної технічної бази комп'ютеризації, раціонального використання світової та вітчизняної науки в області планування й організації виробництва. Перехід до нової методології

планування потребує проведення наукових досліджень, серед яких важлива роль належить стратегічному бізнес-плануванню. Його подальший розвиток базується на сукупності взаємозв'язків, які визначають його основні тенденції. При цьому комунальне підприємство може бути представлено у вигляді складної організованої системи, що розвивається, якій властиві направленість, закономірність і відповідний якісний стан [19].

Ефективність та результативність функціонування комунального підприємства може бути забезпечена завдяки стратегічному плануванню його діяльності, яке передбачає ґрунтовний аналіз основних показників господарської діяльності та надання послуг, виявлення тенденцій в їх зміні та обґрунтування на цій підставі доцільності окремих видів діяльності; встановлення перспектив розвитку шляхом прогнозування показників діяльності і прийняття відповідних управлінських рішень.

1.2 Аналіз підходів до формування стратегій розвитку підприємств комунальної сфери

Негативні тенденції, пов'язані з нестабільністю зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування вітчизняних підприємств комунальної сфери, а в поточному році і проявами пандемії COVID-19, істотно сповільнювали розвиток підприємств комунальної сфери, внаслідок чого можуть мати місце відхилення від планових траєкторій розвитку. Тому нагальною є потреба визначення чинників, які можуть здійснюють деструктивний вплив на розвиток підприємств, спричиняти кризові явища, я, як наслідок, істотно підвищувати імовірність настання банкрутства підприємств.

Аналіз публікацій за темою дослідження [8, 24, 25, 27, 42] дозволив серед основних чинників, які спричинили негативний вплив на діяльність підприємств, виділити такі:

а) соціально-економічні чинники:

- 1) уповільнення темпів розвитку економіки, обмеження або припинення діяльності багатьох підприємств;
- 2) зниження рівня доходів населення, і, як наслідок, зростання заборгованості з оплати за надані послуги;
- 3) систематична збитковість підприємств комунальної сфери;
- 4) нерентабельність діяльності багатьох підприємств галуззі, низька фондovіддача;
- 5) характерна для підприємств галузі низька ефективність використання е) матеріальних та трудових ресурсів;
- б) недостатність резервів для забезпечення власного розвитку;
- 7) наявність значної сумнівної або безнадійної дебіторської заборгованості за надані послуги з постійним зростання її обсягів;
- 8) зростання кредиторської заборгованості перед постачальниками;
- 9) постійне зростання цін на енергоресурси;
- 10) висока плинність кадрів на підприємствах комунальної сфери внаслідок низької заробітної плати;
- 11) низький рівень продуктивності праці внаслідок зношеності обладнання, невисокого ступеня її технічного озброєння;

б) фінансові чинники:

- 1) низька ліквідність діяльності підприємств;
- 2) істотна потреба в дотаціях та субсидіях з боку держави;
- 3) незадовільний фінансовий стан підприємств внаслідок збитковості їх діяльності, і як наслідок, низький рівень фінансової стійкості та схильність до банкрутства;
- 4) недостатній доступ підприємств до зовнішніх джерел фінансування;

в) організаційні чинники:

- 1) застарілі форми і технології управління підприємствами, складність та громіздкість організаційних структур управління;
- 2) відсутність програм розвитку підприємств комунальної сфери для багатьох населених пунктів, і навіть регіонів;
- 3) застарілі форми водо- і землекористування та поводження з побутовими відходами;
- 4) низька розвиненість корпоративних відносин у комунальній сфері;

г) технологічні чинники:

- 1) висока зношеність обладнання, що використовується в наданні послуг та обслуговуванні;
- 2) погіршення технічного стану комунікацій, зокрема, гідроспоруджень, теплоцентралей, каналізації, порушення технологічної дисципліни;
- 3) висока аварійність на ділянках обслуговування, велика кількість позапланових ремонтів, і, як наслідок, зростання незапланованих витрат на них;
- 4) низькі енергоозброєність, фондоозброєність праці, механізація та автоматизація процесу надання послуг, висока частка ручної праці;
- 5) високий рівень втрат робочого часу;

д) інноваційно-інвестиційні чинники;

- 1) низька інвестиційна привабливість підприємств комунальної сфери;
- 2) низький рівень впровадження інноваційних технологій у процесі надання послуг та обслуговування населення;
- 3) відсутність власних коштів для технічного переоснащення комунальних підприємств;

4) незацікавленість керівництва більшості підприємств у впровадженні науково-обґрунтованих інвестиційних проєктів та інновацій;

5) великі терміни окупності інвестиційних проєктів;

Дб відсутність ефективних механізмів законодавчого регулювання у сфері інвестиційного розвитку комунальних підприємств.

Окрім наведених, на діяльність підприємств комунальної сфери значний вплив здійснюють також політично-правові чинники, які відображають загальну політичну ситуацію в країні, рівень нормативно-правового регулювання розвитку комунальної галузі. Слід зазначити, що правове забезпечення діяльності комунальних підприємств на даний час є досить недосконалим, регулювання ключових питань правовідносин у сфері комунального господарства відображені у нормативно-правових актах фрагментарно і переважно у загальному вигляді.

Ще одна група чинників, яка не повинна залишатись осторонь при дослідженні ефективності діяльності комунальних підприємств, пов'язана з екологічною ситуацією, зокрема, техногенним та антропогенним навантаженням, тенденціями змін навколишнього середовища та природними умовами діяльності комунальних підприємств.

Також опосередкований вплив на формування умов діяльності підприємств комунальної галузі здійснюють чинники мезосередовища, зокрема, пропозиції ринку робочої сили; конкурентне середовище, яке проявляється через діяльність конкурентів в галузі якості наданих комунальних послуг, їх номенклатури, цінової політики, часу виконання замовлень тощо; вимоги споживачів до якості отримуваних послуг.

Також важливим є урахування чинників внутрішнього середовища діяльності комунального підприємства, які визначають характерні риси такої діяльності, і зокрема, проявляються у маркетинговій діяльності, фінансовому стані та рівні фінансової стійкості підприємства: платоспроможності, ліквідності рівнів дебіторської і кредиторської заборгованості; формуванні

системи виробничого менеджменту; поведінці на ринку, у тому числі в напрямку розширення ринкового сегменту, асортиментної номенклатури наданих послуг, цінової політики; використанні ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій, політиці управління персоналом, розвитку кваліфікацій працівників.

Напрями перебудови (реформування, реорганізації) комунальних підприємств внаслідок дії наведених вище чинників представлена на рисунку 1.3.

Рисунок 1.3 – Напрями перебудови комунальних підприємств внаслідок дії чинників внутрішнього і зовнішнього середовища [30]

Отже, проведений аналіз наукових публікацій щодо чинників, які визначають діяльність комунальних підприємств, дозволяє зробити висновок, що комунальний сектор економіки знаходиться у передкризовому стані. Тому важливим є вирішення завдань його реформування шляхом розроблення та

використання ефективних механізмів антикризового управління, які передбачають застосування інструментів фінансового менеджменту на основі діагностики фінансового стану підприємства, впровадження державно-приватного партнерства, розвиток матеріально-технічної бази, залучення інвестицій для технічного переоснащення підприємства, впровадження інноваційних технологій, підвищення рівня обслуговування споживачів комунальних послуг.

Для формування зазначених управлінських механізмів комунальні підприємства потребують програму конкретних дій, яка може бути реалізована в рамках стратегії розвитку територіальних громад. Формування такої програми є складовою стратегії розвитку комунальних підприємств. Така стратегія визначає перспективу їх розвитку відповідно до змін ринкового середовища, що проявляється в конкурентній позиції підприємств, зміні організаційної структури управління.

Переважає більшість науковців відзначає складність і багатогранність стратегії як окремої категорії, яка володіє характерними ознаками. Ми підтримуємо точку зору В. Ю. Світличної [36], яка визначає стратегію, як сукупність цілей і комплекс дій для їх досягнення, які враховують специфіку діяльності комунального сектора, обмеженість фінансових ресурсів, динамічність економічного середовища і переважання соціальної спрямованості функціонування житлово-комунального господарства.

Стратегію розвитку підприємств комунального господарства слід розглядати, як систему довгострокових заходів, спрямованих на забезпечення розвитку комунальних підприємств шляхом використання науково-методичного та практичного інструментарію (методів, моделей, механізмів), спрямованих на досягнення конкурентних переваг функціонування підприємства на ринку за умови збалансування взаємодії зі всіма стейкхолдерами.

На даний час в науковій літературі існує досить велика кількість підходів до формування стратегії розвитку підприємств, зокрема, і з урахуванням специфіки комунальної галузі. Аналіз інформаційних джерел [5, 21, 24, 30, 39] дозволив акцентувати увагу на таких підходах.

Одним з поширених підходів є орієнтація на системний підхід, відповідно до якого підприємство являє собою результат системної взаємодії взаємопов'язаних характеристик внутрішнього і зовнішнього середовища. Системний підхід дозволяє врахувати взаємозв'язки, що існують як в середині самого підприємства, так і його взаємодії з зовнішнім середовищем. Формування стратегії базується на застосуванні ситуаційного аналізу, спрямованого на оцінювання різних станів, в яких знаходиться підприємство, та його місця на ринку, основних факторів, що впливають на його діяльність, а також узагальнених показників підприємства в цілому. Одними з найбільш широко вживаних методів аналізу середовища є SWOT-аналіз і PEST-аналіз. Перший засіб дозволяє виявити сильні і слабкі сторони внутрішнього середовища, загрози і можливості зовнішнього середовища, на підставі аналізу яких визначається стратегія діяльності комунального підприємства. PEST-аналіз орієнтований на дослідження зовнішнього середовища, головний його результатом є виявлення зрушень в технологічному розвитку підприємства.

Значна увага при формуванні стратегій розвитку підприємств отримав ресурсний підхід, за якого значна увага фокусується на використанні ресурсів, необхідних для забезпечення конкурентних переваг. Розроблення стратегії ґрунтується такою послідовністю кроків:

- встановлення сукупності ресурсів, на яких буде ґрунтуватись розроблення та реалізація стратегії;
- оцінювання ресурсного потенціалу підприємства;
- визначення напрямків залучення ресурсів за напрямками діяльності підприємства з метою забезпечення конкурентних переваг;
- формування стратегії використання ресурсів;

– оцінювання ефективності застосування ресурсів та визначення найбільш затребуваних для успішної реалізації стратегії.

Для формування стратегій широко застосовується динамічний підхід, за якого перевага надається оцінюванню змін зовнішнього середовища і впровадженню заходів, які відображають реакцію підприємства на такі зміни. Серед переваг такого підходу потрібно відзначити оперативність реакції на всі збуджуючі виклики середовища, однак таке реагування вимагає постійного моніторингу таких змін і наявності ресурсного забезпечення для формування і впровадження відповідних заходів.

Реалізація стратегії передбачає пошук нових шляхів подальшої інтенсифікації діяльності підприємств комунальної сфери, здійснення змін в управлінській інфраструктурі. Важливим інструментом реалізації стратегії є використання бізнес-планування, спрямоване на визначення цільових установок, на основі впровадження комплексного ситуаційного аналізу, сценарного моделювання, узгодження планів дій, та визначення стратегічних пріоритетів розвитку.

Серед першочергових завдань, які повинні бути відображені в стратегії розвитку комунальних підприємств, варто відзначити такі:

– розроблення програми оздоровлення підприємства, яка базується на використанні ресурсів та внутрішніх резервів підприємства і включати заходи управлінського, організаційного і фінансового характеру;

– розроблення системи заходів, спрямованих на підвищення якості послуг та розширення їх номенклатури, формування ресурсного забезпечення реалізації цих заходів;

– розроблення виваженої тарифної політики, основаної на економічній доцільності і соціальній орієнтованості;

– залучення інвестицій в галузь комунального господарства на основі розроблення та реалізації інвестиційних програм та активного впровадження інноваційних технологій, створення сприятливого мікроклімату для їх успішної реалізації;

- розроблення та впровадження системи заходів, спрямованих на зменшення дебіторської та кредиторської заборгованостей;
- управління та розвиток інтелектуального капіталу, спрямованого на широке впровадження інновацій, підвищення продуктивності праці та загальної ефективності діяльності комунальних підприємств.

Таким чином, вирішення існуючих проблем діяльності комунального підприємства можливе шляхом розроблення та реалізації відповідної стратегії, спрямованої на збільшення обсягу та підвищення якості послуг, раціонального використання наявного ресурсного потенціалу при поступовому його нарощуванні, впровадження інноваційних інструментів антикризового управління, орієнтованого на узгодженість результатів діяльності підприємства відповідно до змін внутрішнього а зовнішнього середовища.

1.3 Аналіз підходів до оцінювання тенденцій діяльності комунальних підприємств

Комунальні підприємства здійснюють значний внесок у формування економічного базису місцевого самоврядування, забезпечуючи стабільний розвиток територій шляхом вирішення житлових та комунальних проблем населення. Однак на даний час має місце переважно збиткова діяльність комунальних підприємств. За даними джерела [22], їх медіанна прибутковість прямує до нуля, а станом на кінець 2019 р. сумарний збиток становить близько семи млрд грн. Це не дозволяє більшості суб'єктів господарювання комунальної сфери планувати вирішення виникаючих проблем за рахунок прибутку. Принципи управління такими бізнес-одинацями є застарілими, а модернізація їх основних засобів виробництва розвивається дуже низькими темпами, що пояснюється в першу чергу низькою прибутковістю комунальних підприємств. Також варто відзначити, що характерною рисою їх діяльності є

залежність від дотацій з місцевих бюджетів, фінансова нестабільність. Отже, в сучасних умовах ринкового середовища, нагальним є вирішення завдань підвищення ефективності діяльності комунальних підприємств. Це зумовлює необхідність пошуку дієвих підходів до управління їх діяльності.

Моделювання є ефективним засобом створення аналітичного підґрунтя для вирішення багатьох економічних завдань і, зокрема, проведення дослідження стану функціонування суб'єктів господарювання. Модель є деяким умовним замінником реального об'єкту, що відбиває для конкретного дослідження найважливіші його риси і властивості. Одним із найбільш поширених типів моделей, які застосовуються в економічних дослідженнях, є математичні моделі, які являють собою абстракцію реальної дійсності (світу). В них співвідношення між реальними елементами, а саме ті, що цікавлять дослідника, замінені відношеннями між математичними категоріями. Ці відношення зазвичай подаються у формі рівнянь чи нерівностей, відношеннями формальної логіки між показниками (змінними), які характеризують функціонування реальної системи, що моделюється [10, с. 12]. Моделі також можуть бути логічними, поданими за допомогою логічних виразів; графічні, подані у вигляді малюнків або схем і відображені шляхом використання різноманітних графічних образів; вербальні, в яких властивості досліджуваних процесів або явищ подані в словесному вигляді.

Моделювання являє собою процес конструювання моделі, який базується на основі попереднього вивчення об'єкта, дослідження його найбільш суттєвих властивостей з подальшим теоретичним, емпіричним або експериментальним дослідженням отриманого прообразу дійсності. Одним з напрямків використання методу моделювання в економічних дослідженнях є моделювання господарської діяльності підприємства, яке передбачає дослідження його функціонування і як цілісної системи, і як сукупності окремих підсистем з визначенням найбільш суттєвих характеристик, відображених в моделях залежностями, побудованими для обраної системи показників господарської діяльності. Такі показники можуть відображати

процеси виробництва планування, обліку, контролю, аналізу та інші. При цьому математичні залежності використовуються для встановлення або підтвердження причинно-наслідкового зв'язку між ендogenous та екзогенними показниками. За способом урахування в моделі екзогенних показників (факторів, чинників) виділяють чотири групи моделей. Перший тип становлять адитивні моделі, в яких результуючий показник є лінійною комбінацією чинників. В таких випадках результат є пропорційним зміні чинників. До другого типу відносяться мультиплікативні моделі, в яких ендogenous змінна є результатом зваженого добутку показників-чинників. Ці моделі застосовуються у випадках, коли є підстави вважати, що зв'язок між факторами і результатом є нелінійним. До третього типу належать моделі, в яких результат визначається співвідношенням чинників. Такі моделі називаються кратними, або факторними і застосовуються у випадках, коли потрібно оцінити вплив зміни однієї зі складових моделі на зміну результату при сталості значення інших складових. Четвертий тип становлять комбіновані моделі, в яких використовується поєднання залежностей перших трьох типів. Враховуючи складність побудови таких моделей, на практиці вони застосовуються мало.

Математичне моделювання процесів, пов'язаних з виробництвом або наданням послуг, є важливою складовою інструментарію економічного аналізу. Воно надає можливість одержати чітке уявлення стосовно стану та поведінки об'єкту дослідження, кількісно описати його внутрішню структуру й зв'язки із зовнішнім середовищем.

Процес моделювання можна умовно розділити на етапи [10, с. 15-16]. Процес моделювання носить циклічний характер, і в кожному циклі виділяється декілька етапів. Розглянемо послідовність і зміст етапів економіко-математичного моделювання:

- 1) постановка економічної проблеми і її якісний аналіз. Цей етап присвячений визначенню проблемної області дослідження, формулюванню сутності проблеми, аналізу теоретичних закономірностей, властивих

досліджуваному явищу або процесу, формуванню сукупності емпіричних даних для включення в модель. На цьому етапі також визначаються передумови і допущення, формулюється кінцева мета побудови моделі, здійснюється вибір критеріїв для зіставлення різних варіантів рішення і відбору найбільш придатного;

2) побудова математичної моделі. На цьому етапі відбувається формалізація взаємозв'язків між відібраними показниками у вигляді конкретних математичних залежностей. Побічно при цьому визначається тип моделі, форма залежностей та їх кількість, здійснюється вибір найбільш раціонального з точки зору сутності проблеми методу для вирішення поставленого завдання. Надмірна деталізація ускладнює процес побудови моделі, а надмірне укрупнення призводить до втрат інформативності і, як наслідок, неадекватного урахування чинників в моделі;

3) аналіз моделі та отримання розв'язку завдання. Цей етап орієнтований на вивчення властивостей побудованих залежностей, зокрема, наявність єдиності рішення, його оптимальності;

4) аналіз отриманих результатів і їх інтерпретація. Даний етап орієнтований на оцінювання характеристик моделі – значущості параметрів, відповідності (змістовної та статистичної) сутності досліджуваної проблеми, верифікації, валідації. Після того, як формальні характеристики моделі визначені і влаштовують дослідника, проводиться інтерпретація результатів моделювання. Важливим є надання змістовної характеристики результатів, можливості їх застосування на практиці, узгодження з очікуваними результатами та результатами, отриманими за іншими моделями.

Процес моделювання є циклічним, причому повторення може розпочинатись з будь-якого етапу.

Аналіз наукових публікацій за обраною тематикою дослідження дозволив виявити основні напрямки застосування економіко-математичного моделювання для опису та оцінювання діяльності комунальних підприємств. Розглянемо основні з них.

У організації діяльності будь-якого підприємства, у тому числі і комунальної сфери, важливе місце відводиться плануванню. Раціонально і якісний складений бюджет підприємства сприяє ефективному розподілу фінансових ресурсів підприємства, що позитивно впливає на зменшення собівартості послуг, і, як наслідок, результативність його діяльності.

У статті [31] проаналізовані основні підходи до фінансового планування та прогнозування фінансових показників діяльності, що використовуються в діяльності вітчизняних і зарубіжних комунальних підприємств. Визначені особливості організації фінансів комунального господарств. Автором публікації представлено трактування сутності фінансового прогнозу, його особливостей, а також наведена стисла характеристика основних його параметрів. На основі аналізу фінансових відносин у сфері ЖКГ встановлено, що найбільш поширеними є економетричні моделі, які описують динаміку показників фінансового плану і супутні їм методи кореляційно-регресійного аналізу та трендові моделі. Зроблені пропозиції щодо розробки і реалізації стратегічних планів розвитку підприємств галузі, які передбачають постановку цілей, розподіл ресурсів, що забезпечує досягнення конкурентних переваг, адаптацію до зовнішнього середовища шляхом пристосування господарського механізму підприємства до ринкової економіки, координацію та регулювання внутрішньовиробничих процесів та організаційні зміни. При цьому особливу увагу необхідно приділяти стратегічному фінансовому плануванню, що дозволяє визначити перспективні напрями розвитку підприємства житлово-комунальної сфери [31].

Важливе місце в аналізі діяльності підприємства відіграє оцінювання його фінансового стану. Вирішення цього завдання як і раніше, залишається актуальною. У статті О. А. Андренко [1] запропонований науково-методичний підхід до інтегрального оцінювання фінансового стану комунальних підприємств, який базується на застосуванні з використанням методів багатовимірного статистичного аналізу, зокрема, методу головних компонент. Зіставлення отриманих результатів за авторською методикою з результатами

проведених розрахунків за стандартними методиками наведеними в положеннях, розроблених Національним банком і Міністерством фінансів України, показав, що запропонований підхід дозволяє більш адекватно оцінити дійсний фінансовий стан і рівень кредитоспроможності комунальних підприємств. Авторами також запропоновано вдосконалення процедур моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємства шляхом модернізації інформаційної системи на основі безперервного моніторингу основних показників фінансового стану і комплексного оцінювання рівня фінансового потенціалу. За результатами розрахунків здійснено ранжування комунальних підприємств водопостачання, що, на думку автора, надає можливість своєчасного реагування на зниження рівня фінансовий потенціалу і здійснити розробку антикризових заходів для підприємств аутсайдерів. Авторські ідеї щодо застосування технології комплексного інтегрального оцінювання при вирішенні завдань оцінювання фінансового стану та кредитоспроможності комунальних підприємств України, знайшли свій розвиток в публікації [18].

Застосування економіко-математичного моделювання до прогнозування фінансових показників діяльності комунальних підприємств, зокрема, при вирішенні завдання оцінювання імовірності банкрутства, представлено в [20]. Авторська методика ґрунтується на застосуванні адаптивних моделей прогнозування, здатних враховувати при оцінюванні прогнозних значень показників інформаційну цінність різних членів динамічного ряду даних. Такі методи мають особливу корисність у випадку відсутності чіткої тенденції у зміні значень показників. Авторами проведена практична апробація запропонованих моделей за даними реального підприємства. Розраховані показники якості моделі показали її придатність та надійність прогнозних оцінок досліджуваних показників.

Ефективне управління фінансовими ресурсами повинно ґрунтуватись на засадах стратегічного управління, яке повинно починатись з вибору стратегії діяльності підприємства щодо його економічного зростання. Трансформація

ринкових відносин, сучасні виклики та збурення зовнішнього середовища потребують від керівництва підприємств якісного бізнес-планування. Для досягнення запланованих результатів господарської діяльності, комунальні підприємства змушені шукати нові шляхи розвитку та вдосконалення процесу надання послуг. Стрімкий розвиток технологій та впровадження інновацій у всі процеси надання послуг комунальними підприємствами надає змогу урізноманітнити та вдосконалити їх функціонування. За таких умов постає проблема удосконалення управління фінансовими потоками з використанням нових підходів до управління. Побудова моделей регулювання руху фінансових потоків розглянуто в статті [46]. Авторами запропонований підхід до стратегічного управління фінансовими потоками, який використовує статичну модель ринкової вартості Дамодорана з максимізацією приросту ринкової вартості підприємства. Для уникнення додаткових витрат на підприємстві авторами запропоновано використовувати модель активного реінжинірингу.

Ще один підхід до моделювання стратегій управління підприємством ЖКГ, спрямованих та забезпечення його життєздатності, представлений в роботі [28]. Автором досліджено основні методи забезпечення фінансової стабільності підприємств ЖКГ. За результатами проведеного аналізу побудовано комплексну модель управління комунальним підприємством, практична апробація якої представлена на прикладі підприємства теплозабезпечення. В статті використано різні сценарії застосування важелів управління. В результаті сформовано висновок щодо застосування як найбільш ефективного сценарію довгострокового зростання ліквідного фінансового результату, удосконалення сервісного обслуговування споживачів теплової енергії.

Застосування сценарного моделювання для обґрунтування напрямів реалізації стратегії розвитку підприємств житлово-комунальної сфери досліджені також В. В. Величко та С. М. Гайденко [4]. На основі проведеного SWOT-аналізу діяльності підприємств ЖКГ, авторами запропоновано

стратегію розвитку підприємства і три сценарії, згідно з якими можлива реалізація запропонованої стратегії. Пропозиції розроблені на основі проведеного авторами експертного опитування. У статті розраховані показники конкордації, які підтвердили високий ступінь узгодженості думок експертів. За результатами проведеного аналізу зроблено висновок, що при реалізації представлених сценаріїв особливу увагу слід приділити роботі із споживачами житлово-комунальних послуг, формуванню та реалізації виваженої тарифної політики з орієнтацією на соціальну структуру населення.

Успішність діяльності підприємств житлово-комунальної сфери, як суб'єкта ринкових відносин, багато в чому залежить від залучення інвестицій. Дослідження питань, пов'язаних з визначенням інвестиційних пріоритетів, комплексним аналізом привабливості інвестиційних проєктів, розглядаються в роботі [12]. Побудована в статті модель оцінювання структури та обсягів інвестицій в ЖКГ передбачає урахування таких складових, як інвестиційна спроможність замовника, як за рахунок власних джерел, так і в умовах залучення позичкових коштів; встановлення граничних обмежень щодо частки поточних і довгострокових зобов'язань в структурі інвестування; оцінювання показника інвестиційної надійності проєкту. Результатом моделювання є формування такої програми інвестицій, яка максимізує цільову функцію загальної інвестиційної надійності.

М. В. Мельникова зі співавторами в статті [27] досліджували проблеми прийняття рішень на основі моделювання взаємовідносин комунальних підприємств з партнерами використанням інструментарію теорії ігор. Авторами встановлено, що головна проблема такої взаємодії полягає у раціональному вирішенні конфлікту інтересів взаємодіючих сторін, діяльність кожної з яких спрямована на отримання максимально вигідний для себе результату, зазвичай всупереч інтересам іншої сторони. Для розрахунку оцінок ступеня узгодження інтересів учасників реалізації проєктів запропоновано використання трьох методів: експертного оцінювання, моделі взаємовідносин з партнерами та методу аналізу ієрархій. В статті

представлено розв'язання побудованої матричної гри шляхом використання рівноваги за Нешем. Авторами запропоновано використання розробленої моделі як автономно, при вирішенні питань обґрунтування інвестиційних проєктів розвитку комунальної інфраструктури населених пунктів, так і її інтеграцію до складу інформаційної системи підтримки прийняття рішень підприємства.

При дослідженні діяльності підприємств значна увага приділяється використанню імітаційного моделювання, яке дозволяє оцінити поведінку досліджуваного об'єкта на основі обчислювального експерименту. Окремі питання застосування цього методу при аналізі підприємств комунальної сфери представлені в роботах [3, 26, 37, 45]. Зокрема, Л. О. Філіпковська та Н. О. Челомбіт [45] досліджували вплив інвестиційних ризиків на діяльність комунального підприємства. Авторами проведено аналіз основних етапів виявлення та оцінювання інвестиційних ризиків та використано метод імітаційного моделювання в сукупності зі сценарним аналізом для оцінювання ризиків інвестиційних проєктів. Особлива увага приділена аналізу чутливості інвестиційного проєкту. В статті наведена практична апробація запропонованого підходу в середовищі MS Excel на прикладі конкретного підприємства теплових мереж.

Поєднання сценарного та імітаційного моделювання також використано в статті [3], зокрема, при вирішенні завдань управління житлово-комунальним господарством міста. Це дозволило оцінити в короткостроковій перспективі тенденції зміни основних соціально-економічних показників розвитку міста, пов'язаних з діяльністю підприємств комунальної сфери. Авторами апробовано імітаційну модель на прикладі забезпечення населення м. Харкова житлом. В статі представлено опис імітаційної моделі, взаємозв'язок між відібраними індикаторами. Оцінювання адекватності отриманих результатів показало досить високий ступінь надійності апроксимації, що свідчить на користь розробленої моделі.

Застосування імітаційного моделювання до прийняття управлінських рішень в практиці діяльності комунального підприємства відображено в статті [37]. Авторами розроблена імітаційна модель динаміки матеріальних і фінансових потоків комунального підприємства як складова системи підтримки прийняття рішень. Основним призначенням моделі є її використання в якості тренажера для набуття навичок розроблення управлінських рішень, спрямованих на підвищення рівня управління оборотними активами підприємства. В статті представлена модель роботи комунального підприємства, наведений опис основних її змінних. Імітаційні експерименти, описані в роботі, спрямовані на вирішення завдань управління запасами і реалізовані в середовищі Ithink. Отримані результати дозволяють сформулювати висновок щодо того, що імітаційне також може виступати інструментом для отримання інформації при вирішенні завдань побудови загальної оцінки ефективності функціонування підприємства. Подальший розвиток застосування імітаційного моделювання при дослідженні діяльності підприємств комунальної сфери наведено в монографії [26].

Застосування методів кореляційно-регресійного аналізу для оцінювання тенденції зміни показників діяльності комунальних підприємств розглянуто в статті [7]. Зокрема, такі моделі використані для оцінювання прогностичних значень надходжень від населення за житлово-комунальні послуги. Авторами виявлені фактори, які здійснюють найбільш істотний вплив на результуючий показник.

Отже, для аналізу діяльності та дослідження поведінки комунальних підприємств на даний час використовується досить велика кількість різноманітних підходів, які ґрунтуються на застосуванні економіко-математичного моделювання. Переважно вони спрямовані на оцінювання стратегічного розвитку підприємств, а серед застосованих моделей переважає імітаційне та сценарне моделювання. Слід відзначити, що економетричним методам, спрямованих на виявлення тенденцій у зміні показників діяльності підприємств та їх прогнозування приділено недостатньо уваги.

2 ХАРАКТЕРИСТИКА ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ЗЕЛЕНОСВІТ»

2.1 Загальна характеристика діяльності вітчизняних підприємств комунальної сфери

Успішна та результативна діяльність підприємств в сучасних умовах господарювання повинна ґрунтуватись на стратегічному плануванні. Висока динамічність та дестабілізуючі збурення ринкового середовища істотно ускладнюють процес прийняття управлінських рішень як мікро-, так і макрорівні управління. Тому аналіз діяльності як окремих підприємств, так і комунальної сфери загалом є важливими складовими планування.

Сфера комунального господарства є особливою, оскільки значна частина підприємств є природними монополістами в напрямку надання послуг в окремих галузях національної економіки, зокрема, пов'язаних з енергопостачанням, водопостачанням, поводженням з побутовими відходами. З одного боку, цих галузях конкуренція є не вигідною через те, що існують досить високі бар'єри для входу інших компаній на ринок, зазвичай, пов'язані із значними постійними витратами. Натомість, монополіст є більш ефективним, оскільки за рахунок великого обсягу виробництва його фіксовані витрати на одиницю продукції є порівняно низькими. З іншого боку, існують нормативно-правові перепони для виходу нових підприємств на ринок.

Розглянемо загальні показники діяльності підприємств комунальної сфери. Як зазначалось раніше, до категорії комунальних підприємств відносяться суб'єкти господарювання, які відповідно до класифікації видів економічної діяльності, представленої в КВЕД України [2929], провадять свою діяльність в таких галузях та підгалузях економіки: секція D «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» (КВЕД 35, 35.3), секція E «Водопостачання; каналізація, поводження з відходами» (КВЕД 36, 37, 38), та секція N «Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного

обслуговування» (КВЕД 81). Значення показників, що характеризують комунальну сферу за період з 2017 року по 2019 рік наведені в таблиці 2.1. Результати, представлені в таблиці, розраховані автором за основі статистичних даних Державної служби статистики України [11].

Таблиця 2.1 – Основні показники діяльності суб'єктів господарювання комунальної сфери

Назва показника	Значення показників по роках			Темпи зростання	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018 р./ 2017 р.	2019 р./ 2018 р.
Кількість суб'єктів господарювання, од.	8300	8998	10164	108 %	113 %
Частка підприємств комунальної сфери в загальній кількості підприємств	0,46 %	0,49 %	0,52 %	106 %	107 %
Обсяг наданих послуг, млн грн	80466,7	80950,8	87663,6	101 %	108 %
Капітальні інвестиції підприємств, млн грн	4729,3	4797,6	6298,8	101 %	131 %
Кількість зайнятих працівників, осіб	181670	172507	179349	95 %	104 %
Фінансові результати до оподаткування підприємств, млн грн	-6671,6	-10816,2	-6269,7	-	-
Чистий прибуток підприємств, млн грн	-6826,4	-10180,1	-6695,6	-	-
Вартість основних засобів, млн грн	2240,0	3089,8	3411,5	138 %	110 %

Як випливає з представлених даних, кількість бізнес-одиниць, які здійснювали свою діяльність на ринку надання комунальних послуг, впродовж досліджуваного періоду збільшувалась, хоча їх частка в загальній кількості підприємств, які здійснюють свою діяльність в національній економіці, залишається поволі незначною. Також має місце зростання обсягу наданих послуг, причому таке зростання у 2019 році у порівнянні з попереднім роком, було досить відчутним і становила 8 %. Аналіз кількості зайнятих працівниці показує, що у 2018 році відбулось їх зменшення, однак у 2019 році знову мало

місце збільшення кількості працюючих, хоча рівень 2017 року досягнутий не був. Разом з тим це є певним підтвердженням розвитку комунальної галузі. Негативна динаміка зменшення кількості працюючих мала місце для таких підгалузей, як «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» – у 2019 р. на 5 % у порівнянні з 2017 роком, «Водопостачання; каналізація, поводження з відходами» – на 9 %, Натомість в підгалузі «Надання ландшафтних послуг» мало місце збільшення кількості працівників у 2019 р. на 18 % у порівнянні з 2017 р., що свідчить про зростаючий попит на такий вид послуг. Також потрібно відзначити і збільшення суб'єктів господарювання, які надають послуги в галузі ландшафтного дизайну на 16 %.

Мало місце збільшення капітальних інвестицій у комунальну сферу, причому у 2019 році в порівнянні з попереднім роком, таке зростання становило 31 %. Незважаючи на це, загальна діяльність підприємств комунальної сфери є збитковою, особливо це стосується підгалузей, пов'язаних з ЖКГ: водопостачанням, тепlopостачанням. Разом з тим діяльність, пов'язана з наданням ландшафтних послуг, була прибутковою, хоча обсяг прибутку зменшувався. Висновки стосовно збитковості діяльності підприємств в більшості підгалузей комунальної сфери народного господарства підтверджуються даними Державної служби статистики України, представленими в таблиці 2.2.

Комунальним підприємствам також притаманна від'ємна рентабельність власного капіталу і активів, особливо це актуально для підприємств, що надають послуги (водопостачання, тепlopостачання, обслуговування будинків і територій, поводження з побутовими відходами). Вони надають житлово-комунальні послуги за регульованими тарифами та мають високий ступінь зношеності основних фондів. Незадовільний стан великої кількості таких КП більшою мірою є наслідком проблем функціонування відповідних галузей. За даними джерела [34, с. 5], середній рівень рентабельності активів (ROA) для комунальних підприємств в обласних центрах за останні 10 років склав 0,03 %, рентабельність власного капіталу

(ROE) в середньому становить 0,05 %, тоді як для компаній у сферах водопостачання, постачання електроенергії і газу та громадського транспорту ці показники є від'ємними і складають від мінус 1 % до мінус 5 % на трирічному горизонті.

Таблиця 2.2 – Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств комунальної сфери [11]

Назва галузі (підгалузі)	Значення показника рентабельності (збитковості) по роках, відсотків		
	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	-8,7	-12,0	-11,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	-3,0	-7,0	-5,0
Обслуговування будинків і територій	-5,0	-6,9	-3,5
Комплексне обслуговування об'єктів	-10,4	-10,0	-4,9
Діяльність із прибирання	1,4	-1,5	0,0
Надання ландшафтних послуг	44,5	4,1	-3,1

Досить важливою проблемою підприємств комунального господарства є нераціональне та неефективне використання паливно-енергетичних ресурсів. Підприємства комунальної сфери споживають близько 25 % від загальної кількості електроенергії, що виробляється в Україні, та 40 % теплоенергетичних ресурсів. Надмірне споживання та втрати енергії спричиняють погіршення екологічної ситуації внаслідок збільшення викидів парникових газів та інших шкідливих речовин. Втрати енергетичних ресурсів на всіх етапах її виробництва та транспортування споживачам у ЖКГ становлять 45 %, або 3,7 млрд метрів кубічних природного газу, за рахунок таких причин [15]:

- низького коефіцієнту корисної дії котлів (втрати до 15 %);
- застарілих та аварійних теплотрас (втрати – 25 %);

– нереалізованого тепла (втрати – 5 %).

Має місце значна зношеність обладнання на підприємствах, що надають послуги теплопостачання, що також негативно впливає на ефективність їх діяльності. Зокрема, близько п'ятої частини установлених котлів має термін експлуатації понад 20 років. Протяжність старих та аварійних теплових мереж становить близько 18 %. Близько 40 % центральних пунктів обслуговування будинків оснащені технологічним обладнанням, яке знаходиться в аварійному стані. Теплоцентралі мають пошкодження в теплоізоляційних матеріалах. Це призводить до істотних втрат теплової енергії та частих виходів їх з робочого стану.

Є низка проблем і на підприємствах водопостачання. В аварійному стані знаходиться близько 38 % водогонів та водопровідних мереж, що призводить до частих збоїв у наданні послуг водопостачання та втрат води до 40 %. В значній кількості населених пунктів питна вода подається за графіком, що збільшує ризики її бактеріального зараження внаслідок тривалої відсутності води в водогонах. В окремих населених пунктах питна вода подається з місцевих джерел, внаслідок чого вона не проходить належного очищення і має відхилення від нормативних вимог за фізико-хімічними показниками. Також мають місце відключення об'єктів водопостачання від систем енергозабезпечення. Виходом із ситуації, що складалась, є впровадження заходів з налагодження роботи систем централізованого водозабезпечення та водовідведення населених пунктів шляхом зменшення витрат енергії, втрат води, підтоплення земель. Важливим також є залучення інвестицій з метою модернізації існуючих систем теплозабезпечення та водозабезпечення.

Не відповідають сучасним вимогам щодо споживання енергоресурсів та умовам комфорту технічні характеристики багатьох житлових будинків, особливо тих, що побудовані за часів Радянського Союзу. Ефективність використання енергетичних ресурсів у житловому фонді нашої країни значно нижча, ніж у розвинутих країнах Європи. Зокрема, житлові та громадські будівлі, які побудовані переважно в період з 1950 року по 1990 рік, мають

незадовільні теплотехнічні показники, що призводить до надмірних втрат теплової енергії (до 45 %), і, як наслідок, зростання обсягів споживання природного газу та інших енергоносіїв [15].

Отже, загальними причинами низької рентабельності діяльності підприємств, а в деяких випадках і їх збитковості, є неефективне управління активами, істотний політичний тиск на комунальні підприємства відповідних галузей економіки, зношеність основних засобів виробництва, відсутність впровадження реформ корпоративного управління. Для підвищення ефективності діяльності підприємств, особливо тих, що забезпечують життєдіяльність та благоустрій населених пунктів, потрібно переорієнтувати їх діяльність на засади державно-приватного партнерства з перспективою приватизації підприємств, що не відносяться до природних монополістів. Це дозволить послабити негативні тенденції, представлені у попередньому розділі, та сприятиме залученню інвестицій, покращенню якості надання послуг внаслідок створення конкурентного середовища, зростанню продуктивності праці, збільшенню кількості робочих місць.

2.2 Загальна характеристика діяльності комунального підприємства «Зеленосвіт»

Комунальне підприємство «Зеленосвіт» (КП «Зеленосвіт») було створене у 2006 р. згідно рішення Коломийської міської ради для задоволення суспільних потреб, досягнення економічних та соціальних результатів, та з метою одержання прибутку, і є правонаступником комунального підприємства «Житлоінфоцентр». Діяльність підприємство провадить відповідно до КВЕД 81.10 «Комплексне обслуговування об'єктів (основний)». Свою теперішню назву підприємство отримало у 2018 р.

На даний час підприємство є самостійним суб'єктом підприємницької діяльності. Відповідно до Статуту підприємства [38], «... його головною метою діяльності є утримання, відновлення, організація, підтримання, реконструкція, санітарне очищення об'єктів благоустрою зеленого господарства та вуличного освітлення на території територіальної громади м. Коломиї та приєднаних сільських територіальних громад».

Фактично впродовж останніх років своєї діяльності підприємство надавало такі послуги:

а) з озеленення територій та утримання зелених насаджень:

1) звалювання сухостійних дерев, видалення аварійних дерев, викорчовування пнів, витягування дерев з русла річок механізованим способом;

2) звалювання дерев при формуванні ландшафту, проведенні впорядкування територій;

3) стрижка зелених насаджень механізованим способом;

4) декоративна, формувальна та омолоджувальна обрізка дерев;

5) догляд за деревами, кущами, квітниками;

6) косіння газонів;

7) садіння дерев, квітів, облаштування газонів;

8) очищення територій від листя, гілок, порубочних решток дерев та кущів, сміття;

б) з обслуговування та ремонту вуличного освітлення в м. Коломиї, зокрема:

1) заміну ламп, підвісних патронів, дросселів у вуличних освітлювальних приладах;

2) демонтаж та встановлення нових світильників;

3) встановлення та демонтаж залізобетонних опор для ліній електропередач;

4) профілактичне обстеження, виявлення та усунення пошкоджень повітряних ліній електропередач;

- 5) прокладку або підвішування електричного кабелю;
 - 6) перепрограмування обладнання, що управляє освітленням територій;
 - 7) прикрашання міської ялинки з влаштуванням святкової ілюмінації;
 - 8) очищення електромереж від гілля;
- в) зі зведення огорож, монтаж поручнів і захисних засобів:
- 1) ремонт, очистка та фарбування існуючих огорож;
 - 2) виготовлення та встановлення металевих огорож;
 - 3) ремонт та фарбування металевих огорож мостів через річки;
 - 4) ремонт мостів;
 - 5) ремонт лавок.

Отже, як впливає з аналізу представленої інформації, КП «Зеленосвіт» надавало послуги, які відносяться до благоустрою населених пунктів, що відносяться до Коломийської територіальної громади. Важливість та необхідність проведених заходів у найближчій перспективі відображена в Стратегії міста Коломиї на період до 2027 року [40] та Програмі «Благоустрій Коломийської ОТГ на 2021 – 2025 роки» [34], зокрема, щодо благоустрою паркової зони відпочинку

Розглянемо основні показники діяльності КП «Зеленосвіт». Для аналізу оберемо дані за період з 2017 року по 2019 рік. Значення показників представлені в таблиці 2.1.

Як впливає з представлених даних, у 2018 році мало місце істотне зниження показника чистого доходу від наданих послуг. Це можна пояснити реорганізацією підприємства, яку відбулось у цьому році. Внаслідок цього відбулось скорочення персоналу, в першу чергу робітників, що, вплинуло на обсяг наданих послуг.

Разом з тим констатуємо, що у 2019 році діяльність підприємства покращилась, що знайшло своє відображення у збільшенні значень показника доходу від наданих послуг і показника валового прибутку.

Таблиця 2.1 – Основні показники діяльності КП «Зеленосвіт»

Назва показника	Од. вим	Значення показників			Темпи росту, відсотків	
		2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018 р. / 2017 р.	2019 р. / 2018 р.
Чистий дохід від наданих послуг	тис. грн	17927,0	9941,4	11449,1	55	115
Собівартість наданих послуг	тис. грн	13421,0	9465,9	10817,6	71	114
Валовий прибуток	тис. грн	4506,0	475,5	631,5	11	133
Чистий прибуток (+) / збиток (-)	тис. грн	-4417,0	-3733,3	-1907,2	-	-
Середньорічна вартість основних засобів виробництва	тис. грн	32105	16603	1024	52	6
Середньооблікова чисельність персоналу	осіб	84	63	53	74	85
Фонд оплати праці персоналу	тис. грн	7854,9	6095,1	5427,3	78	89
Середньорічний виробіток одного робітника	тис. грн	213,4	159,1	216,0	75	136
Середньомісячна зарплата одного працівника	грн	7996	8352	8910	104	107

Відзначимо, що загалом діяльність підприємства впродовж досліджуваного періоду була збитковою, що є відображенням тих негативних тенденції, які були описані у попередніх розділах роботи. Але у 2019 році сума збитків у порівнянні з попереднім роком зменшилась. Враховуючи відсутність додатного значення прибутку, можна зробити висновок про неможливість розрахунку і аналізу показників рентабельності підприємства. Збитковість діяльності підприємства можна також пояснити сезонністю надання послуг. Зокрема, роботи з озеленення територій виконуються переважно у весняно-літній період.

Графічно зміна показників чистого доходу від наданих послуг і чистого прибутку наведена на рисунку 2.1, а зіставлення показників валового прибутку і чистого прибутку – на рисунку 2.2.

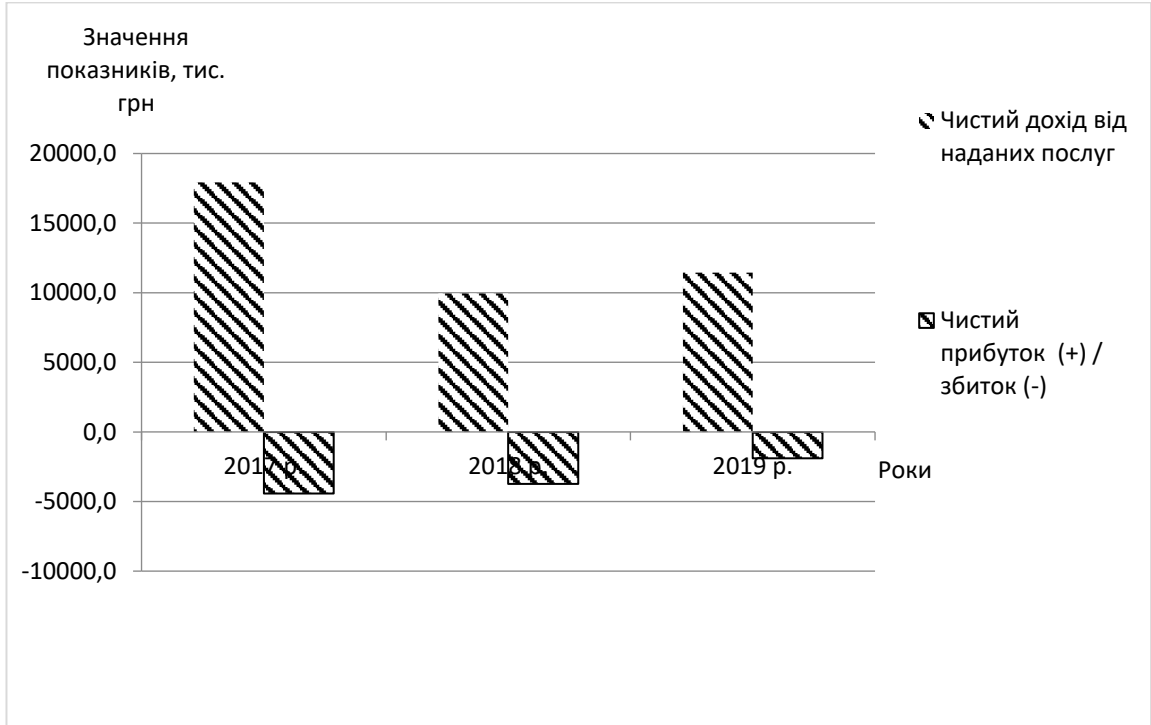

Рисунок 2.1 – Зміна значень показників чистого доходу від наданих послуг та чистого прибутку

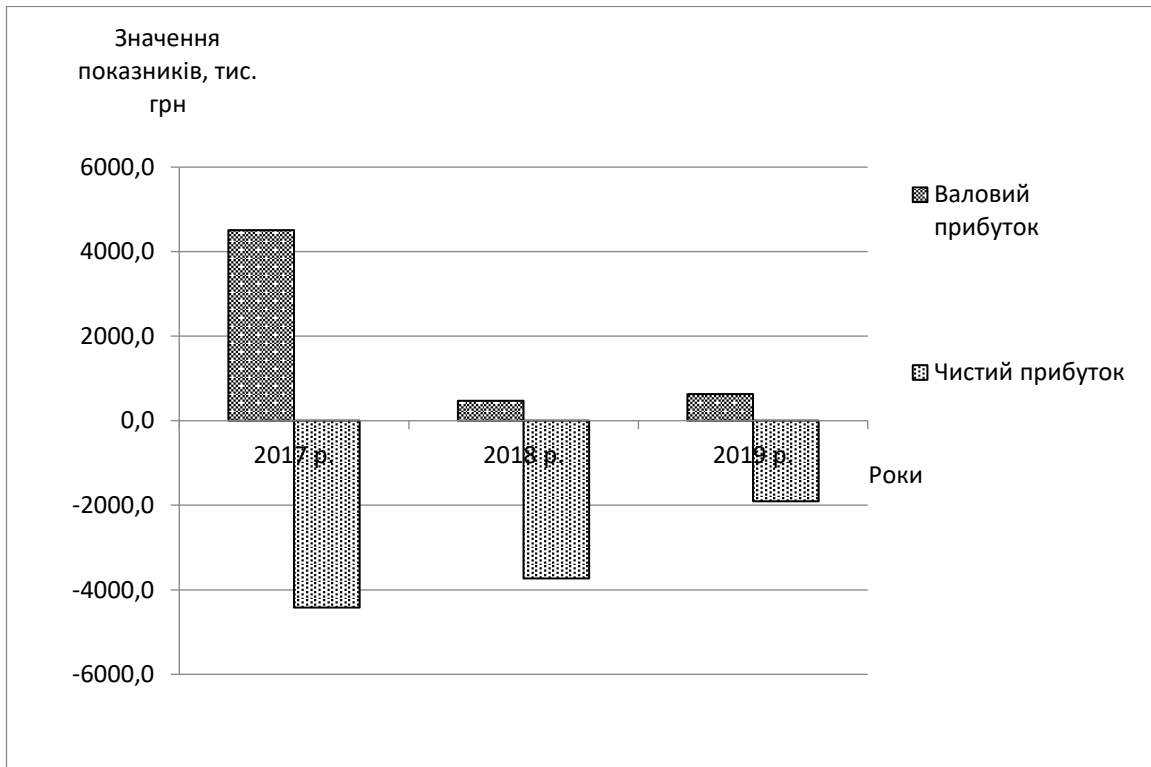

Рисунок 2.2 – Зміна значень показників валового прибутку та чистого прибутку

Проведемо поквартальний аналіз діяльності підприємства, зіставивши відповідні значення за 2019 р. і 2020 р. за перших три квартали (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 – Зіставлення квартальних даних показників доходу, собівартості та прибутку за 2019 р. і 2020 р.

Назва показника	Значення показників					
	2019 р.			2020 р.		
	I квартал	II квартал	III квартал	I квартал	II квартал	III квартал
Чистий дохід від наданих послуг	2355,0	3248,7	2553,7	2746,5	3524,2	3693,8
Собівартість наданих послуг	2861,8	1455,5	1743,5	2567,4	2441,9	2053,6
Валовий прибуток	-506,8	1793,2	810,2	179,1	1082,3	1640,2
Чистий прибуток (+) / збиток (-)	-1036,0	1291,7	-120,9	10,1	67,1	28,1

Як впливає з представлених даних, дійсно має місце сезонність у виконанні робіт підприємством, що відображено у показниках чистого доходу від наданих послуг, валового прибутку і чистого прибутку. Динаміка зміни цих показників наведена на рисунках 2.3. та 2.4.

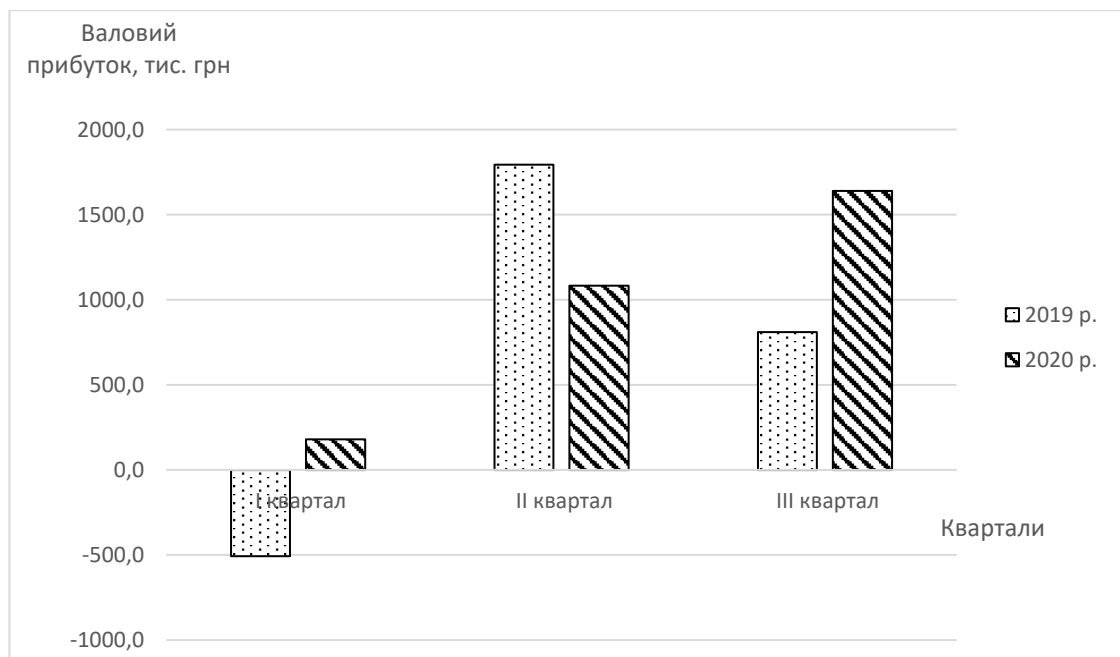

Рисунок 2.3 – Зіставлення значень показника валового прибутку по кварталах 2019 р. і 2020 р.

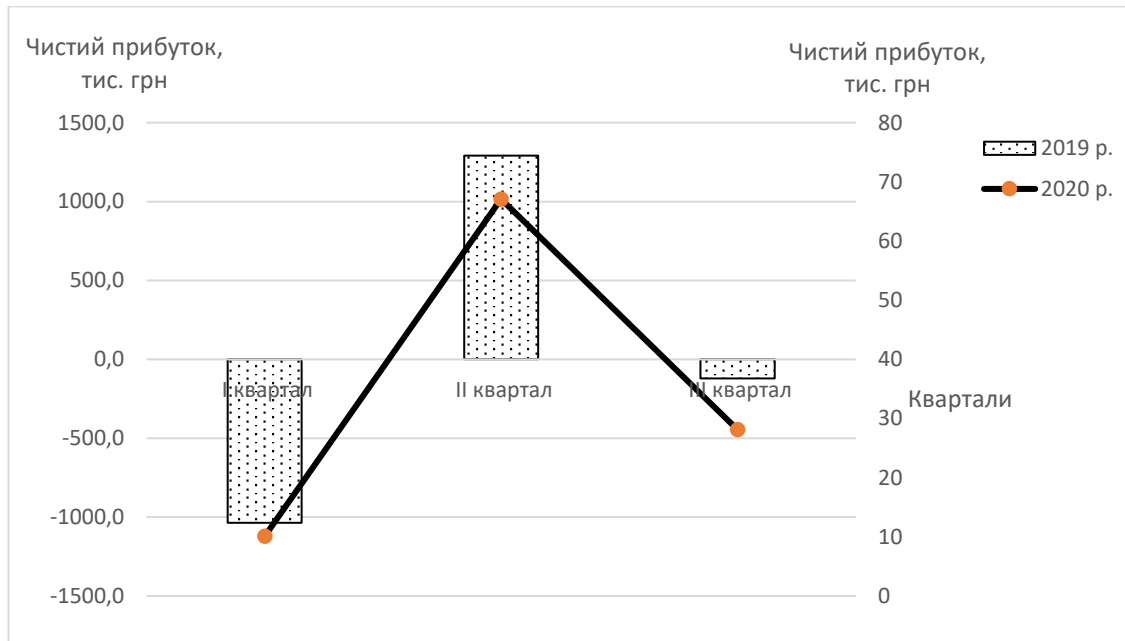

Рисунок 2.4 – Зіставлення значень показника чистого прибутку по кварталах 2019 р. і 2020 р.

Середньорічна вартість основних засобів виробництва впродовж досліджуваного періоду зменшувалась, що в першу чергу пояснюється застарілим обладнанням і істотним ступенем його зносу. Найбільш суттєвим зниження спостерігалось у 2018 р., що пояснюється реорганізацією підприємства і вилученням частини адміністративних будівель в власності підприємства.

Фонд оплати праці також знижувався, хоча середньомісячна заробітна плата зростала. Такий дисбаланс можна пояснити зменшенням кількості працівників.

Для оцінювання чинників внутрішнього і зовнішнього середовища діяльності підприємства проведемо SWOT-аналіз. Він дає змогу виявити сильні і слабкі сторони його діяльності, які вимагають максимальної уваги з боку менеджменту підприємства. Також він дозволяє визначити потенційні можливості і загрози, що можуть виникнути в подальшій його діяльності.

Результати SWOT-аналізу КП «Зеленосвіт» представлені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Результати SWOT-аналізу діяльності підприємства

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> – Значний досвід діяльності та гарна репутація підприємства щодо надання послуг в галузі благоустрою територій. – Позитивна тенденція показників діяльності попри збитковість підприємства. – Постійний попит на послуги підприємства, зокрема, щодо озеленення та освітлення місць загального користування 	<ul style="list-style-type: none"> – Застарілість матеріальної бази, висока зношеність обладнання, і, як наслідок, значні витрати на його обслуговування. – Відсутність власних обігових коштів на оновлення матеріальної бази. – Низька інвестиційна привабливість підприємства. – Відносено висока плинність кадрів.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> – Наявність стратегії розвитку м. Коломиї, в якій значна увага приділена вирішення питань благоустрою міста, що сприятиме попиту на послуги підприємства. – Перехід підприємства у співвласність до територіальної громади м. Коломиї, що сприятиме розвитку підприємства, зокрема, залученню інвестицій. – Розвиток ОСББ в подальшим зростанням вимог до благоустрою територій, що сприятиме збільшенню попиту на послуги підприємства. – Ухвалення в грудні 2020 р. Закону України «Про житлово-комунальні послуги», що сприятиме врегулюванню діяльності підприємств комунальної сфери. 	<ul style="list-style-type: none"> – Зростаючі темпи інфляції і, як наслідок, зростання цін на товари послуги, енергоносії, необхідні для організації діяльності підприємства. – Негативний вплив пандемії COVID-19 на економіку країни, і, як наслідок, зниження рівня доходів та платоспроможності населення, підприємств та організацій, що може призвести до зниження попиту на послуги підприємства. – Збільшення рівня дебіторської заборгованості підприємств як результат неплатежів споживачів послуг. – Відсутність реальних інвестиційних проектів. – Відсутність повноцінного конкурентного середовища, що може негативно впливати на якість наданих послуг та гальмувати розвиток підприємства.

Реалізація можливостей дозволить істотно підвищити результативність діяльності підприємства. При визначенні можливостей необхідно оцінити як їх потенційну привабливість, так і ризик втрат, реальну можливість реалізації, зіставити очікувані вигоди від їх реалізації з витратами і втратами від їх реалізації. Іноді можливості несуть в собі як велику привабливість, так і

великий ризик. Залежно від ситуації один і той самий фактор здатний бути як загрозою, так і можливістю. Результати аналізу дозволяють встановити загрози, які можуть бути найбільш імовірними, і ризики, які можуть бути спричинені ними. Вони потребують найбільшої уваги щодо зусиль, спрямованих на їх нейтралізацію та усунення.

Слід зазначити, що виявлені слабкі сторони і загрози є притаманними багатьом підприємствам комунальної галузі, що здійснюють свою діяльність в напрямку благоустрою територій.

2.3 Аналіз показників діяльності підприємства

Розглянемо аналіз діяльності КП «Зеленосвіт» за окремими показниками. Вихідними для аналізу є дані про діяльність підприємства, які знаходяться у відкритому доступі [33], а також матеріали, отримані в результаті власних досліджень під час проходження переддипломної практики. Спочатку розглянемо наявність та рух основних засобів. Вихідні дані для аналізу наведені в таблиці 2.4. Розрахунки проведемо за методикою, представленою в [6].

Як впливає з представлених даних, у 2018 р. мало місце значне зменшення вартості основних засобів виробництва, яке викликане відмовою від використання частини адміністративних приміщень внаслідок реорганізації підприємства. Поточна вартість основних засобів впродовж досліджуваного періоду часу знижувалась, що пояснюється зношенням обладнання, в першу чергу тим, яке використовується при наданні послуг з озеленення території. Зношенні основних засобів побічно підтверджується і значеннями показника коефіцієнта зносу, які у 2017 р. та 2019 р. становили більше 55 %. Про знос обладнання свідчить і той факт, що на балансі підприємства знаходиться автомобіль ЗІЛ-150 1954 року випуску, та трактор

ЮМЗ-6 1976 року випуску. Значна частка автомобілів, які використовуються підприємством, випущена в період з 1988 року по 1999 рік [33].

Таблиця 2.4 – Наявність, рух та технічний стан основних засобів

Назва показника	Од. вим	Значення показників			Темпи зростання, відсотків	
		2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018 р. / 2017 р.	2019 р. / 2018 р.
Первісна основних виробничих фондів на початок року	тис. грн	75301,4	73194,0	3095,7	100	4
Первісна основних виробничих фондів на кінець року	тис. грн	73194,0	3095,7	2714,9	4	88
Вартість основних виробничих фондів на початок року	тис. грн	32203,0	32203,0	1002,3	100	3
Вартість основних виробничих фондів на кінець року	тис. грн	32007,0	1002,3	1045,1	3	104
Середньорічна вартість основних виробничих фондів	тис. грн	32105,0	16602,7	1023,7	52	6
Надійшло за рік	тис. грн	2561,1	383,0	402,0	15	105
Вибуло за рік	тис. грн	4668,5	70481,3	782,8	2641	1
Знос	тис. грн	41187,0	2093,4	1669,8	5	80
Середньорічна вартість активної частини основних виробничих фондів	тис. грн	10281,9	5676,5	389,9	55	7
Частка активної частини ОФ	відсотків	32	34	38	107	111
Коефіцієнт оновлення	-	0,08	0,38	0,38	478	101
Коефіцієнт вибуття	-	0,14	2,19	0,78	2641	36
Коефіцієнт приросту	-	-0,028	-0,958	-0,123	-	-
Коефіцієнт зносу	-	0,55	0,03	0,54	5	1886

Частка активної частини основних засобів зростала, що свідчить про збільшення вартості засобів, які безпосередньо використовуються при наданні послуг. Аналіз темпів зміни більшості значень досліджуваних показників у

даному випадку не має сенсу, оскільки показники істотно відрізняються за величиною значень.

Аналіз показників руху основних засобів дозволяє зробити такі висновки. Значення коефіцієнта оновлення у 2018 р. та 2019 р. знаходиться на одному рівні, і воно показує щорічне оновлення третини основних засобів. Значення коефіцієнта вибуття є досить високим і його значення переважає значення показника коефіцієнта оновлення. Це говорить про те, що оновлення основних засобів відстає від темпів їх вибуття. Також зменшення вартості основних засобів ілюструє і показник приросту основних засобів, який має лише від'ємні значення впродовж досліджуваного періоду. Динаміка показників руху основних засобів наведена на рисунку 2.5.

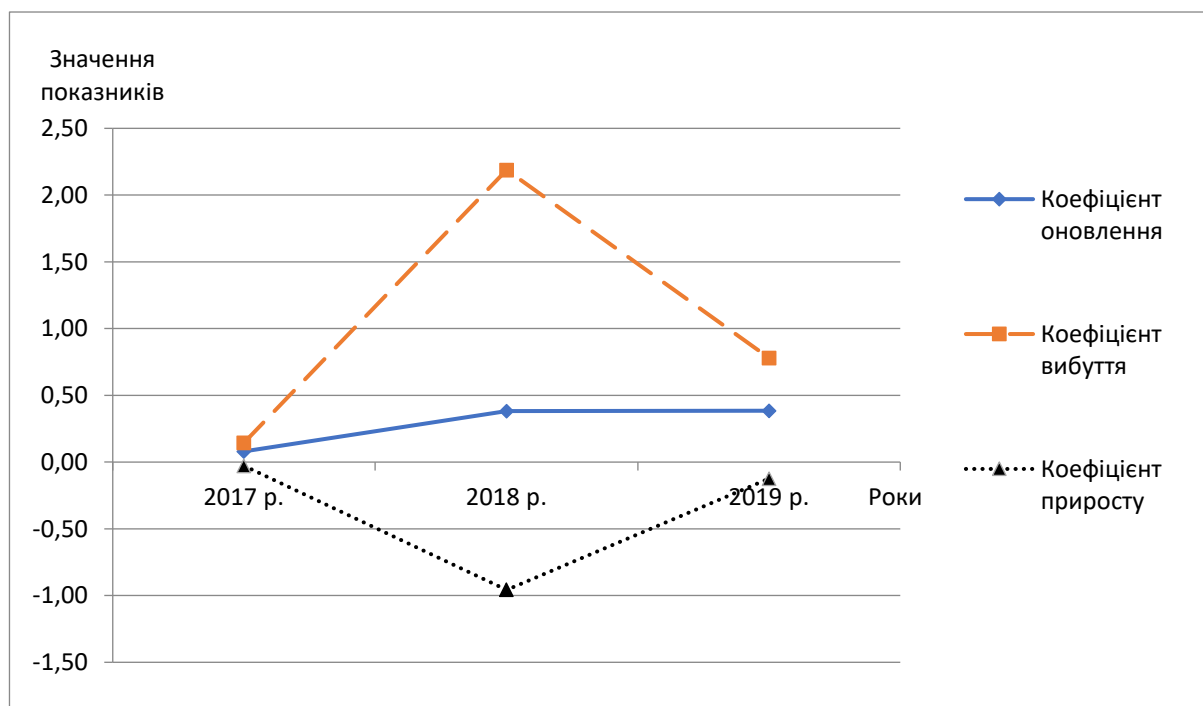

Рисунок 2.5 – Динаміка показників руху основних засобів

Проаналізуємо показники ефективності використання основних засобів (таблиця 2.5). З представлених даних можна зробити такі висновки. Значення показника фондівдачі зростало, причому особливо помітним зростання мало місце у 2019 р. Однак такий ефект пояснюється не стільки збільшенням

показника чистого доходу від наданих послуг, скільки зменшення середньорічної вартості основних засобів.

Таблиця 2.5 – Показники ефективності використання основних засобів

Назва показника	Од. вим	Значення показників			Темпи зростання, відсотків	
		2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018 р. / 2017 р.	2019 р. / 2018 р.
Середньорічна вартість основних виробничих фондів	тис. грн	32 105,0	16 602,7	1 023,7	52	6
Середньорічна вартість активної частини основних виробничих фондів	тис. грн	10281,9	5 676,5	389,9	55	7
Чистий дохід від наданих послуг	тис. грн	17927,0	9941,4	11449,1	55	115
Фондовіддача загальна	-	0,56	0,60	11,18	107	1868
Фондомісткість загальна	-	1,79	1,67	0,09	93	5
Фондовіддача активної частини ОФ	-	1,74	1,75	29,36	100	1677
Фондомісткість активної частини ОФ	-	0,57	0,57	0,03	100	6
Середньооблікова кількість штатних працівників	осіб	84	63	53	74	85
Фондоозброєність	-	382,20	265,64	19,32	70	7
Рівень технічної озброєності	-	122,40	90,82	7,36	74	8

Аналогічний висновок можна зробити відносно значення показника фондovіддачі активної частини основних засобів.

Значення показників фондоозброєності та технічної озброєності праці впродовж досліджуваного періоду часу знижувалось, що пояснюється причинами зменшенням вартості основних засобів. Внаслідок цих причин фактичні висновки щодо динаміки реального забезпечення праці основними засобами зробити неможливо.

Основним чинником, що визначає склад основних засобів комунальних підприємств, слід вважати їх техніко-економічні особливості надання послуг,

які зумовлюють певне сполучення натуральних і речовинних елементів. Співвідношення між цими складовими може змінюватись на окремих підприємствах з урахуванням специфіки умов діяльності, але загалом вони є притаманними для всіх підприємств комунальної сфери.

Покращення технічного стану основних засобів, зокрема, їх оновлення, можливе за рахунок інвестування. Однак на даний час підприємства комунальної сфери не є привабливими для інвесторів. Тому важливим джерелом інвестування залишається самофінансування за рахунок прибутку. Однак збитковість підприємства «Зеленосвіт» на даному етапі діяльності не дозволяє реалізувати таку можливість.

Ще одним джерелом фінансування власних потреб є збільшення собівартості послуг за рахунок собівартості. Ми погоджуємося з думкою автора статті [32, с. 23] щодо того, що внаслідок монопольної діяльності окремих комунальних підприємств, величина собівартості наданих послуг знаходиться під контролем як антимонопольного комітету, так і органів місцевого самоврядування. Це не дозволяє істотно збільшити собівартість і спрямувати її на оновлення основних засобів. Використання частини собівартості у вигляді амортизації основних засобів також не є раціональним способом самоінвестування, оскільки не може покрити всі витрати на оновлення засобів виробництва. Відповідні засоби є зношеними, тому амортизаційні відрахування покривають лише витрати модернізації цих засобів або їх капітального ремонту.

Проаналізуємо показники використання трудового потенціалу. Оскільки КП «Зеленосвіт» знаходиться у спільній власності держави і територіальної громади, то персонал підприємства відноситься до категорії працівників, що працюють за наймом. Він поділяється на такі категорії: керівники, фахівці, інші службовці, робітники [9]. Організаційна структура КП «Зеленосвіт» наведена на рисунку 2.6.

Рисунок 2.6 – Організаційна структура КП «Зеленосвіт» [33]

Керівництво підприємством здійснює директор. Також до керівного складу відносяться заступник директора і головний інженер підприємства. До службовців відносяться працівники бухгалтерії, відділу кадрів, відділу діловодства, провідний юрист та провідний економіст.

Важливу роль в аналізі діяльності підприємства відіграє дослідження показників руху персоналу, пов'язаного з набором нових і звільненням колишніх працівників. Вибуття обумовлюється різноманітними причинами. Серед об'єктивних причин виділяють скорочення діяльності, реорганізацію підприємства (що мало місце у 2018 році), досягнення працівниками пенсійного віку, призов на дійсну військову службу, вступ на навчання з відривом від виробництва. Суб'єктивними причинами є добровільний перехід на роботу, що краще відповідає поточним потребам працівника, а також особисті чи сімейні обставини.

Дані про наявність та рух персоналу КП «Зеленосвіт» наведені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Показники чисельності та руху персоналу

Назва показника	Од. вим	Значення показників			Темпи росту, відсотків	
		2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018 р. / 2017 р.	2019 р. / 2018 р.
Прийнято працівників	осіб	18	14	12	77,8	85,7
Вибуло працівників	осіб	58	29	23	50,0	79,3
З них :						
- з причин скорочення штатів	осіб	32	-	-	-	-
- за власним бажанням	осіб	26	29	23	111,5	79,3
Облікова кількість працівників на початок періоду	осіб	104	70	57	67,3	81,4
Облікова кількість працівників на кінець періоду	осіб	64	55	49	85,9	89,1
Середньооблікова кількість штатних працівників	осіб	84	63	53	74,4	84,8
Коефіцієнт обороту з прийняття працівників	-	0,21	0,22	0,23	104,5	101,1
Коефіцієнт обороту зі звільнення працівників	-	0,69	0,46	0,43	67,2	93,5
Коефіцієнт загального обороту	-	0,90	0,69	0,66	76,0	96,0

Як випливає з представлених даних, кількість працюючих на підприємстві зменшилась зі 104 осіб на початку 2017 року до 49 осіб на кінець 2019 року, тобто, більше, ніж удвічі. Середньооблікова чисельність працівників зменшилась з 64 осіб у 2017 році до 53 осіб у 2019 році. Аналіз показників руху персоналу показує, що значення коефіцієнта обороту з прийняття працівників залишалось практично на одному рівні. Показник обороту зі звільнення працівників впродовж досліджуваного періоду часу знижувався, що є позитивним явищем. Однак значення цього показника є досить високими, що свідчить про певну невдоволеність персоналу умовами праці. Крім того, слід врахувати, що роботи з озеленення території мають чітко виражену сезонність і відбуваються переважно у весняно-літній період. Це

зумовлює найм додаткової робочої сили саме у цей період часу і також впливає на плінність кадрів.

Щоб досягти високої продуктивності праці, підприємство зацікавлене в стабільному колективі і вживає заходи, спрямовані на обмеження кількості небажаних звільнень. Про це свідчить зниження значень показника обороту зі звільнення та показника загального обороту.

Таким чином, проведений аналіз діяльності КП «Зеленосвіт» показує, що підприємство має певні проблеми, пов'язані із забезпеченням надання послуг сучасним обладнанням, високим ступенем зносу наявного обладнання, досить високим рівнем плінності кадрів, що, зрештою, негативно впливає на результативність його діяльності. Однак результати SWOT-аналізу показують, що у підприємства є потенціал і можливості для покращення ситуації.

В наступному розділі роботи нами будуть оцінені прогностичні значення показників діяльності підприємства з метою виявлення тенденцій зміни його діяльності у майбутньому.

3 ОЦІНЮВАННЯ ПРОГНОЗНИХ ЗНАЧЕНЬ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ КП «ЗЕЛЕНОСВІТ»

3.1 Використання трендових моделей для прогнозування показників діяльності підприємства

Для розроблення стратегії діяльності підприємства необхідно провести аналіз своєї діяльності за попередні періоди часу, оцінити реальні можливості та ризики, зокрема, за результатами SWOT-аналізу, встановити вплив різних чинників ринкового середовища. Однак ці заходи будуть недостатніми для визначення реальних цілей діяльності навіть у короткостроковій перспективі, без оцінювання тенденцій власного розвитку. Останнє завдання передбачає застосування прогнозування. Від звичайного передбачення прогнозування відрізняється використанням наукового підґрунтя для оцінювання перспектив.

У процесах управління менеджери досить часто приймають рішення, ґрунтуючись на власному досвіді та інтуїції, і такі рішення також призводять до успіху. Однак в умовах високої динамічності і непередбачуваності ринкового середовища такий підхід може призвести до непоправних наслідків. Застосування сучасних методів прогнозування передбачає науково обґрунтоване оцінювання перспектив майбутнього розвитку, у тому числі, подолання його невизначеності. Головною метою процесу прогнозування є передбачення розвитку досліджуваних процесів і явищ у майбутньому.

Досить поширеним в практиці розроблення аналітичного підґрунтя стратегії розвитку підприємства є підхід до прогнозування на основі аналізу рядів динаміки. Одними із найбільш часто використовуваних моделей є трендові моделі, які дозволяють оцінити значення показника у майбутньому на основі аналізу тенденції його зміни у попередні періоди часу [10]. Визначена тенденція дозволяє обрати відповідну трендову модель. Найбільш поширеною є лінійна трендова модель. Вона є простою для використання та інтерпретації результатів прогнозування.

В тому випадку, коли динаміка досліджуваного показника має явно виражений нелінійний характер, лінійна трендова модель може давати досить істотну похибку у прогнозах. За таких умов використовують нелінійні трендові моделі: логарифмічну, експоненціальну, степеневу, поліноміальну. Останній тип моделі зазвичай має найкращий ступінь наближення за ретроспективними (вихідними) даними, однак прогнозування за такою моделлю, особливо на декілька періодів часу при високому ступені моделі, може також давати невиправдано завищені, або навпаки, занижені оцінки значень досліджуваного показника. На відміну, від поліноміальної моделі, інші типи нелінійних моделей мають «помірну» швидкість зміни значень, що робить їх більш придатними на практиці.

Розглянемо застосування трендових моделей для оцінювання значень показників діяльності КП «Зеленосвіт». В ролі таких показників оберемо показники: Y_1 – показник чистого доходу від наданих послуг; Y_2 – показник собівартості наданих послуг; Y_3 – показник валового прибутку; Y_4 – показник чистого прибутку.

Враховуючи незначну за кількістю точок (рівнів динамічних рядів) наявну статистику показників, для прогнозування скористаємось кварталними даними. Також візьмемо до уваги, що у 2018 році підприємство було реорганізовано, що істотно вплинуло на значення показників. Тому для прогнозування візьмемо дані з першого кварталу 2018 року по третій квартал 2020 року. Вихідні дані для прогнозування відображені в таблиці 3.1.

Для прогнозування оберемо лінійну трендову модель і нелінійну логарифмічну модель. Для оцінювання якості моделі обчислимо значення коефіцієнта детермінації. Відомо, що цей показник є оцінкою якості моделі: чим ближчим є його значення до одиниці, тим краще модель наближає вихідні дані. Однак цей показник не дозволяє оцінити якість прогнозу тому для отримання таких оцінок будемо використовувати зіставлення результатів прогнозування, отриманих різними методами, їх узгодження з наявними тенденціями в зміні показників і здоровий глузд.

Таблиця 3.1 – Значення показників для прогнозування

Назва показника	Значення показників										
	2018 р				2019 р				2020 р		
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	I квартал	II квартал	III квартал
Чистий дохід від наданих послуг	1726	2947	3465	1803,4	2355,0	3248,7	2553,7	3291,7	2746,5	3524,2	3693,8
Собівартість наданих послуг	1959	2651	3015	1840,9	2861,8	1455,5	1743,5	4756,8	2567,4	2441,9	2053,6
Валовий прибуток	-233	296	450	-37,5	-506,8	1793,2	810,2	-1465,1	179,1	1082,3	1640,2
Чистий прибуток (+) / збиток (-)	-1322	21,4	59,2	-2491,9	-1036,0	1291,7	-120,9	-2042,0	10,1	67,1	28,1

Результати застосування лінійних трендових моделей відображені на рисунках 3.1 – 3.4.

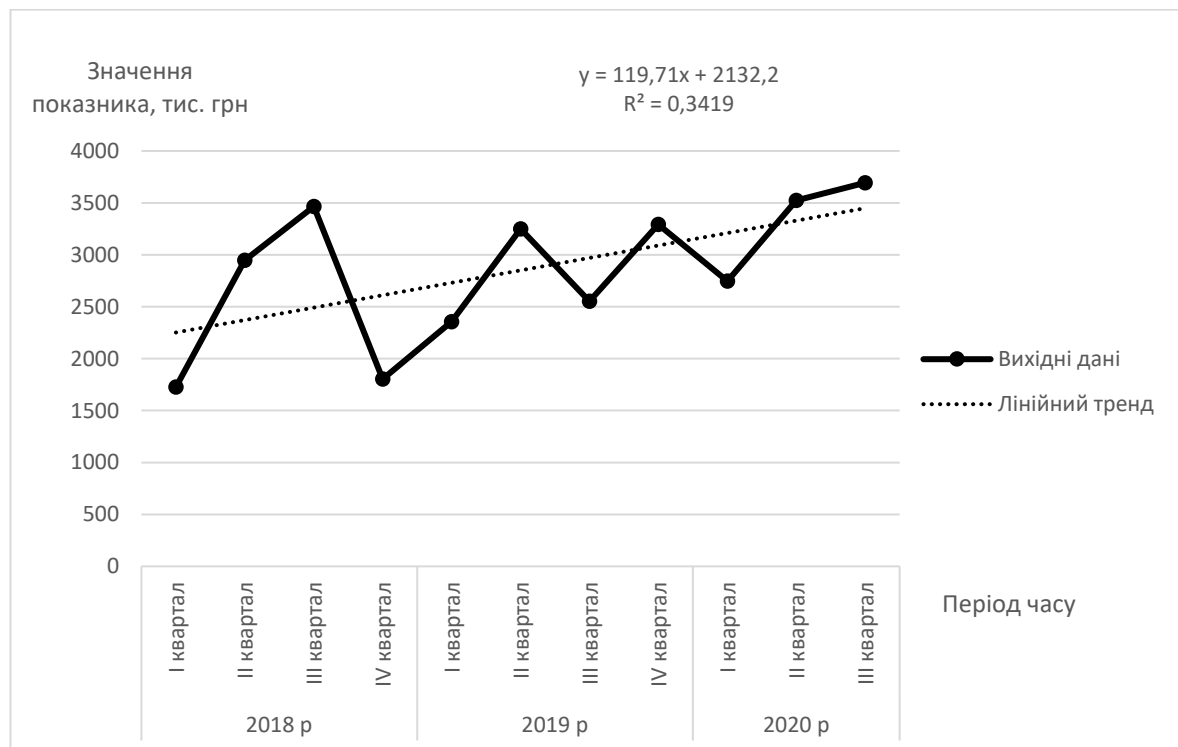

Рисунок 3.1 – Моделювання динаміки показника чистого доходу від наданих послуг за допомогою лінійного тренду

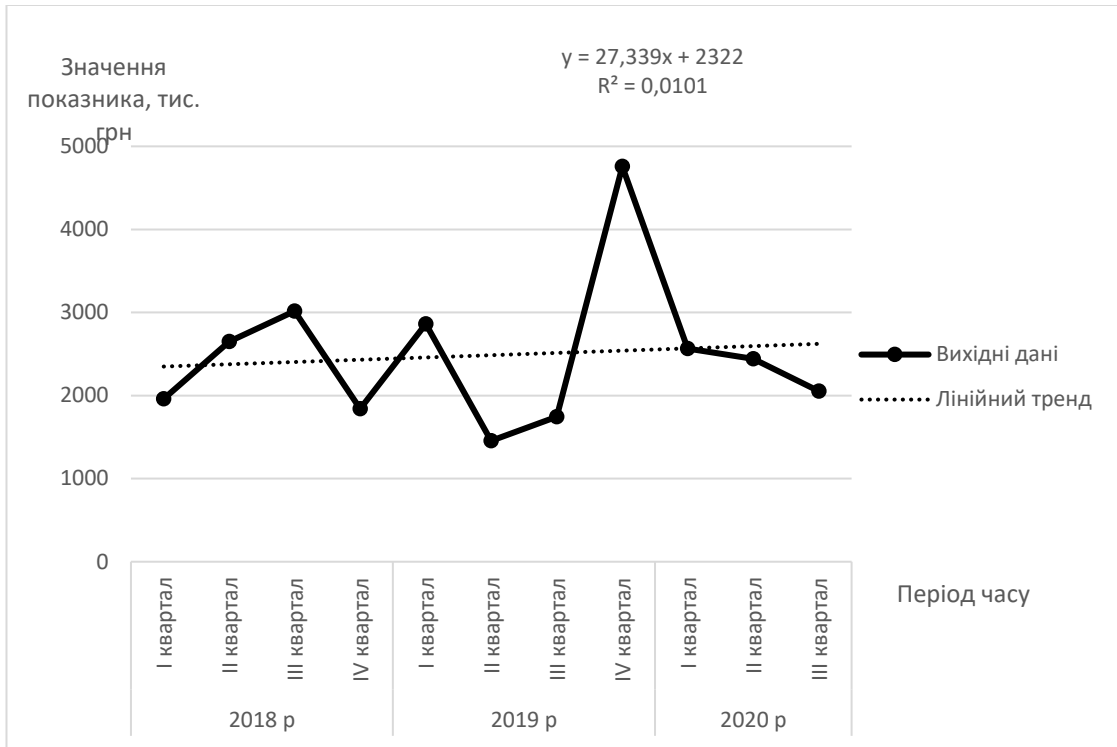

Рисунок 3.2 – Моделювання динаміки показника собівартості наданих послуг за допомогою лінійного тренду

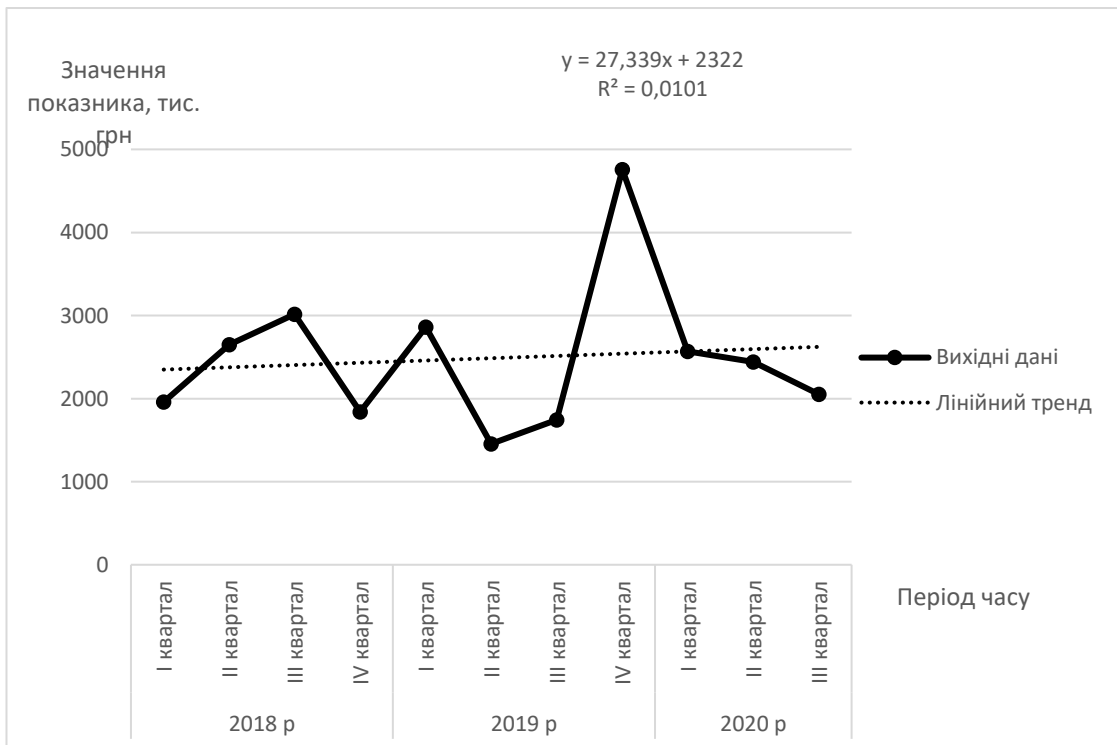

Рисунок 3.3 – Моделювання динаміки показника валового прибутку за допомогою лінійного тренду

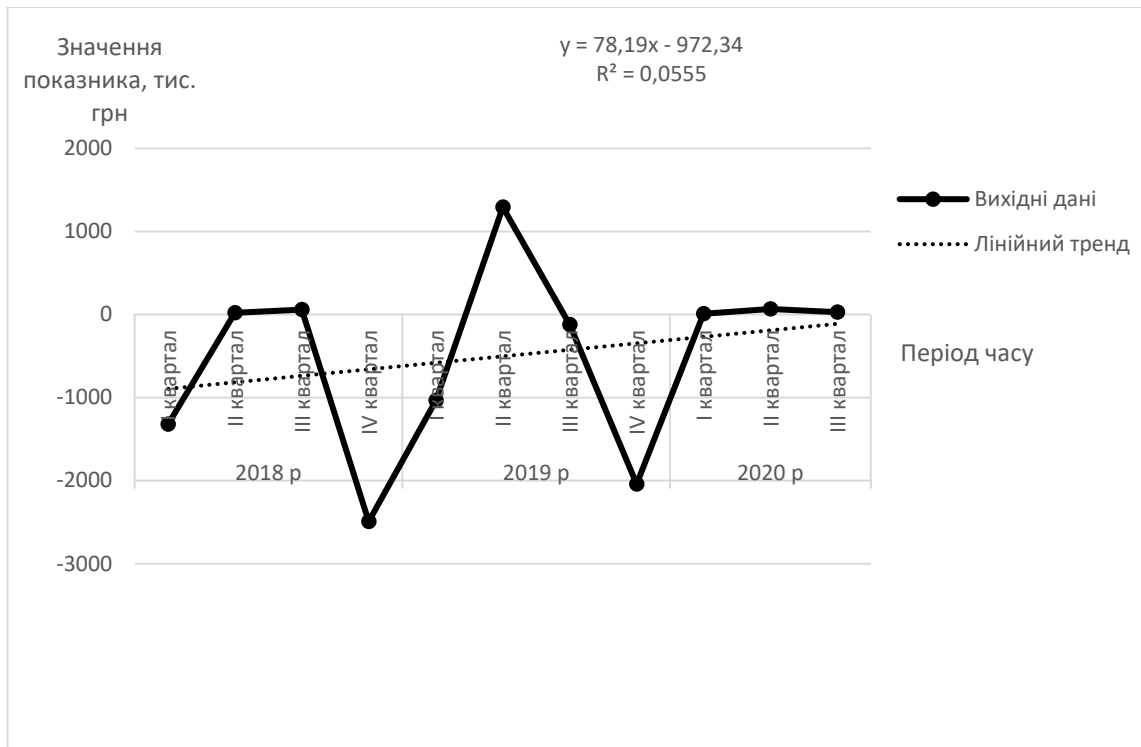

Рисунок 3.4 – Моделювання динаміки показника чистого прибутку за допомогою лінійного тренду

За результатами аналізу отриманих моделей можна зробити висновок, що лінійна трендова модель не володіє високою якістю наближення вихідних даних. Про це свідчить як візуальний аналіз рисунків 3.1 – 3.4, так і значення коефіцієнта детермінації. Найбільш придатною є трендова модель для показника чистого доходу від наданих послуг, найменш придатною є модель для показника собівартості від наданих послуг.

Таку низьку якість лінійних трендів можна пояснити істотною мінливістю в рівнях значень відповідних динамічних рядів. Оцінимо прогностні значення показників на четвертий квартал 2020 року і перший квартал 2021 року. Враховуючи мінливу тенденцію значень показників у попередні періоди часу, довший період прогнозування обирати немає сенсу, оскільки використані моделі не дозволяють оцінити таку мінливість: всі прогностні значення будуть мати однакову тенденцію їх зміни, що не узгоджується з реальною тенденцією динаміки показників.

Результати прогнозування відображені в таблиці 3.2. Її аналіз показує, що за показниками валового і чистого прибутку очікується істотне збільшення значень. На наш погляд, такий прогноз є дещо завищеним.

Таблиця 3.2 – Результати прогнозування за лінійними трендовими моделями

Назва показника	Прогноз		Темп приросту (зменшення) у порівнянні з відповідним періодом попереднього року	
	2020 р.	2021 р.		
	IV квартал	I квартал		
Чистий дохід від наданих послуг	3568,7	3688,4	8%	34%
Собівартість наданих послуг	2650,1	2677,4	-44%	4%
Валовий прибуток	918,6	1011,0	163%	464%
Чистий прибуток (+) / збиток (-)	-34,1	44,1	98%	337%

Для покращення прогнозування використаємо згладжування значень показників за методом ковзної середньої. Період згладжування оберемо рівним трьом. Позначимо через Y_i, Y_{i+1}, Y_{i+2} три сусідніх значення динамічного ряду. Тоді згладжене значення Z_i обчислюється за формулою:

$$Z_i = \frac{Y_i + Y_{i+1} + Y_{i+2}}{3}. \quad (3.1)$$

Відзначимо, що індекс згладженого значення відноситься до першого значення сукупності вихідного ряду даних, за якою проводилось згладжування.

Розрахуємо згладжені значення для досліджуваних показників. Результати відобразимо в таблиці 3.3. Також зауважимо, що оскільки згладжені значення не відповідають за своїм змістом індексам кварталів, то в якості їх індексації будемо використовувати природне позначення періодів часу.

Таблиця 3.3 – Згладжені значення показників

Назва показника	Номер періоду часу								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий дохід від наданих послуг	2712,7	2738,5	2541,1	2469,0	2719,1	3031,4	2864,0	3187,5	3321,5
Собівартість наданих послуг	2541,7	2502,3	2572,6	2052,7	2020,3	2651,9	3022,6	3255,4	2354,3
Валовий прибуток	171,0	236,2	-31,4	416,3	698,9	379,4	-158,6	-67,9	967,2
Чистий прибуток (+) / збиток (-)	-413,8	-803,8	-1156,2	-745,4	44,9	-290,4	-717,6	-654,9	35,1

Результати моделювання за допомогою лінійних трендових моделей представлені на рисунках 3.5 – 3.8.

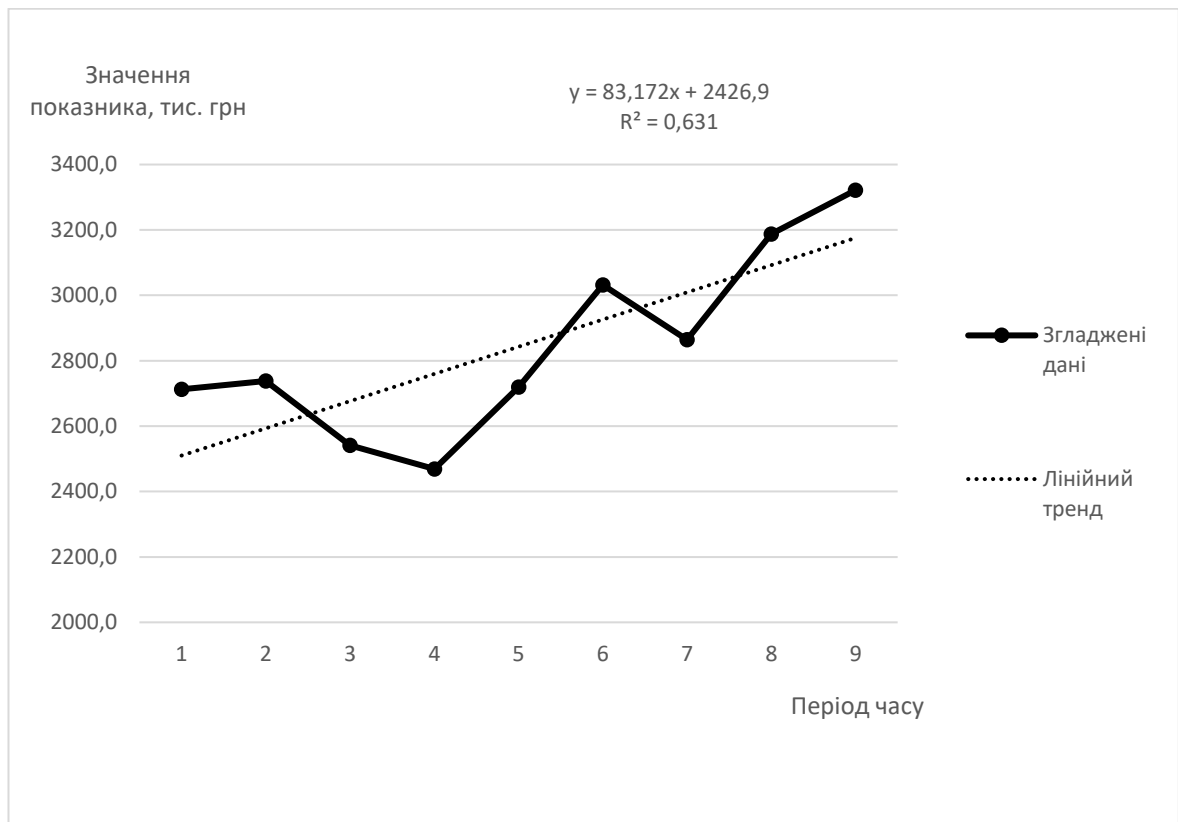

Рисунок 3.5 – Моделювання динаміки згладжених даних показника чистого доходу від наданих послуг за допомогою лінійного тренду

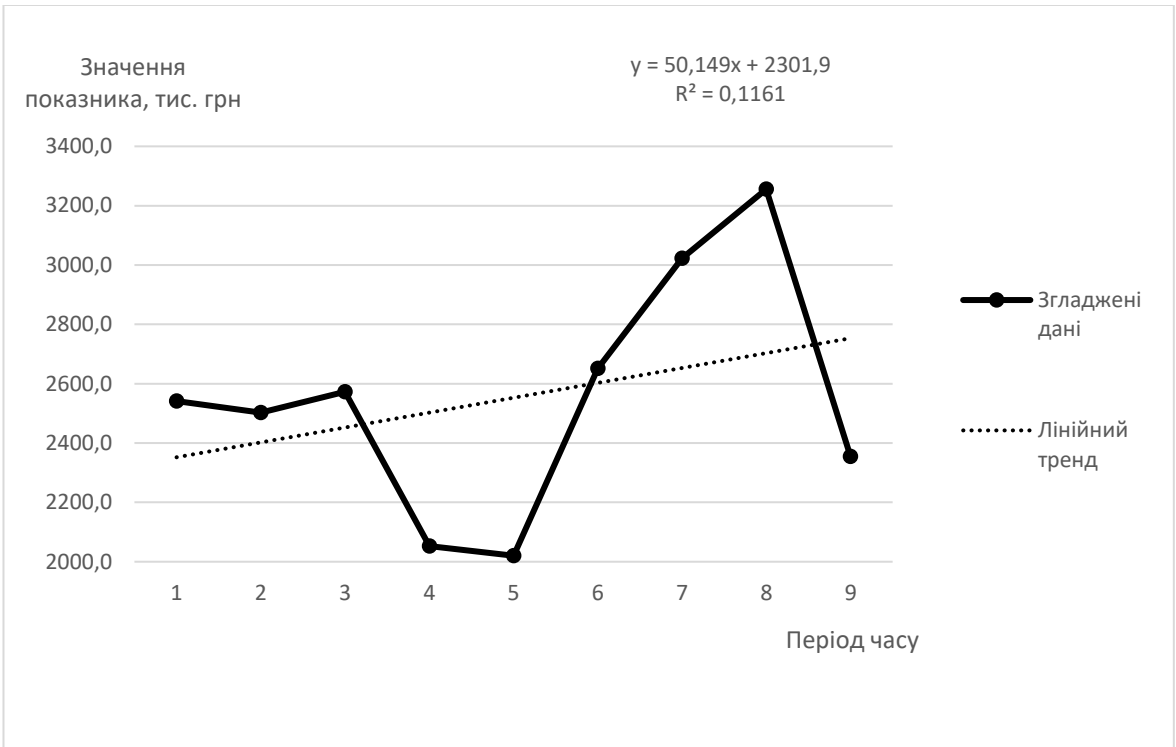

Рисунок 3.6 – Моделювання динаміки згладжених даних показника собівартості наданих послуг за допомогою лінійного тренду

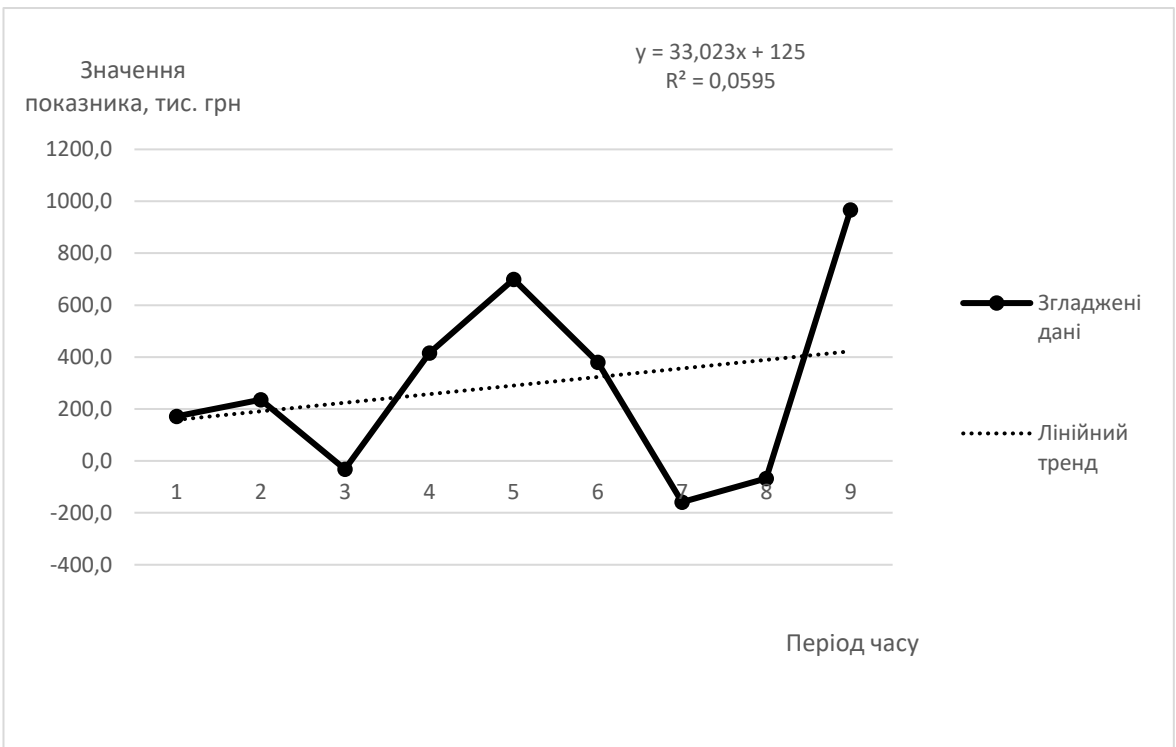

Рисунок 3.7 – Моделювання динаміки згладжених даних показника валового прибутку за допомогою лінійного тренду

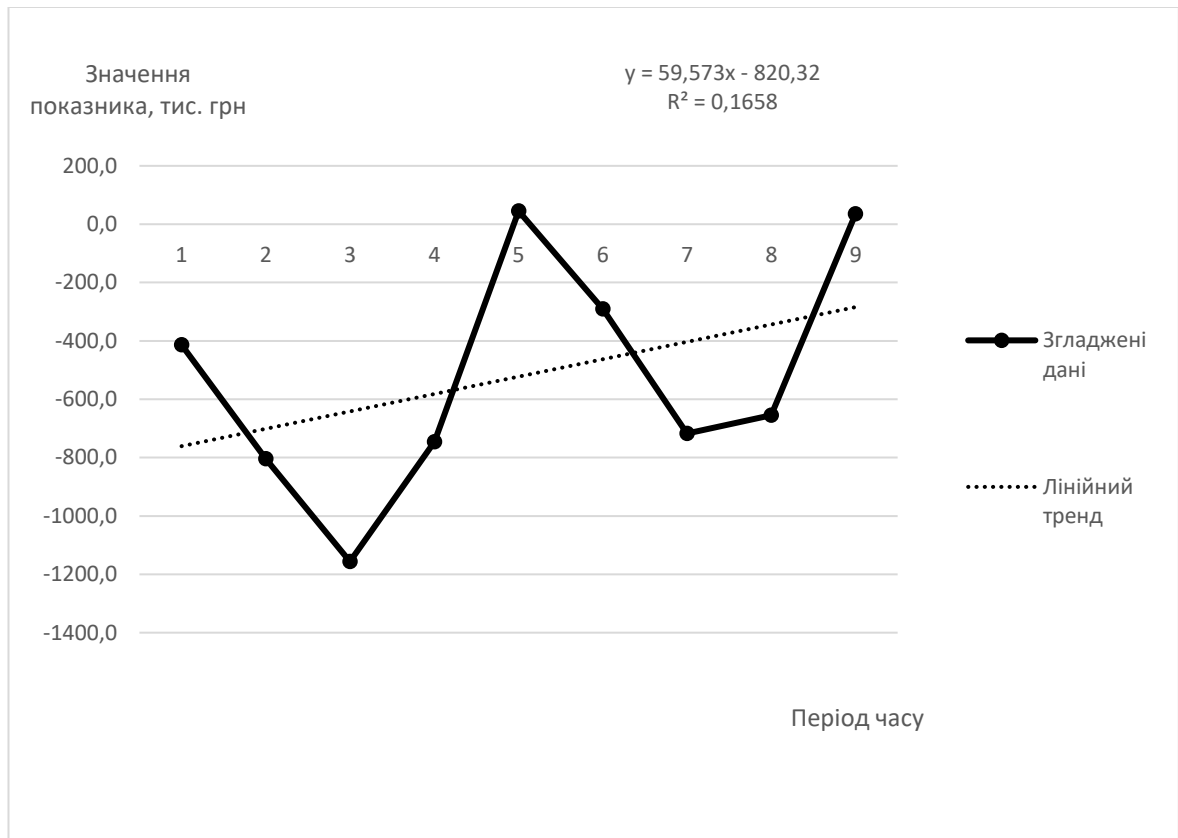

Рисунок 3.8 – Моделювання динаміки згладжених даних показника чистого прибутку за допомогою лінійного тренду

Аналіз отриманих моделей показує, що їх якість покращилась, однак для більшості показників залишається досить низькою. Результати прогнозування наведені в таблиці 3.4. Вона містить як прогноз для згладжених даних для 10 та 11 періодів часу, так і «відтворені» прогнозні значення для четвертого кварталу 2020 року та першого кварталу 2021 року.

Таблиця 3.4 – Результати прогнозування за згладженими даними

Назва показника	Прогноз				Темп приросту (зменшення) у порівнянні з відповідним періодом попереднього року	
	Номер періоду часу		2020 р.	2021 р.		
	10	11	IV квартал	I квартал		
Чистий дохід від наданих послуг	3258,6	3341,8	2557,8	3773,7	-22%	37%
Собівартість наданих послуг	2803,4	2853,5	3914,6	2592,3	-18%	1%
Валовий прибуток	455,2	488,3	-1356,8	1181,4	7%	560%
Чистий прибуток (+) / збиток (-)	-224,6	-165,0	-769,0	245,8	62%	2334%

Як впливає з представлених результатів, прогноз за згладженими даними дав більш реалістичну, на наш погляд, оцінку значень для четвертого кварталу 2020 року у порівнянні з попереднім методом. Ця оцінка краще узгоджується з наявною. Тенденцією зміни показників.

Розглянемо застосування нелінійних моделей. З цією метою візьмемо логарифмічну трендову залежність. На відміну від інших типів нелінійних моделей, логарифмічна залежність показує помірне зростання значень досліджуваного показника, що більше узгоджується з реаліями обраних для аналізу показників КП «Зеленосвіт». Вихідні дані для обчислення прогнозних значень показників оберемо з таблиці 3.1. Результати прогнозування відображені на рисунках 3.9 – 3.12.

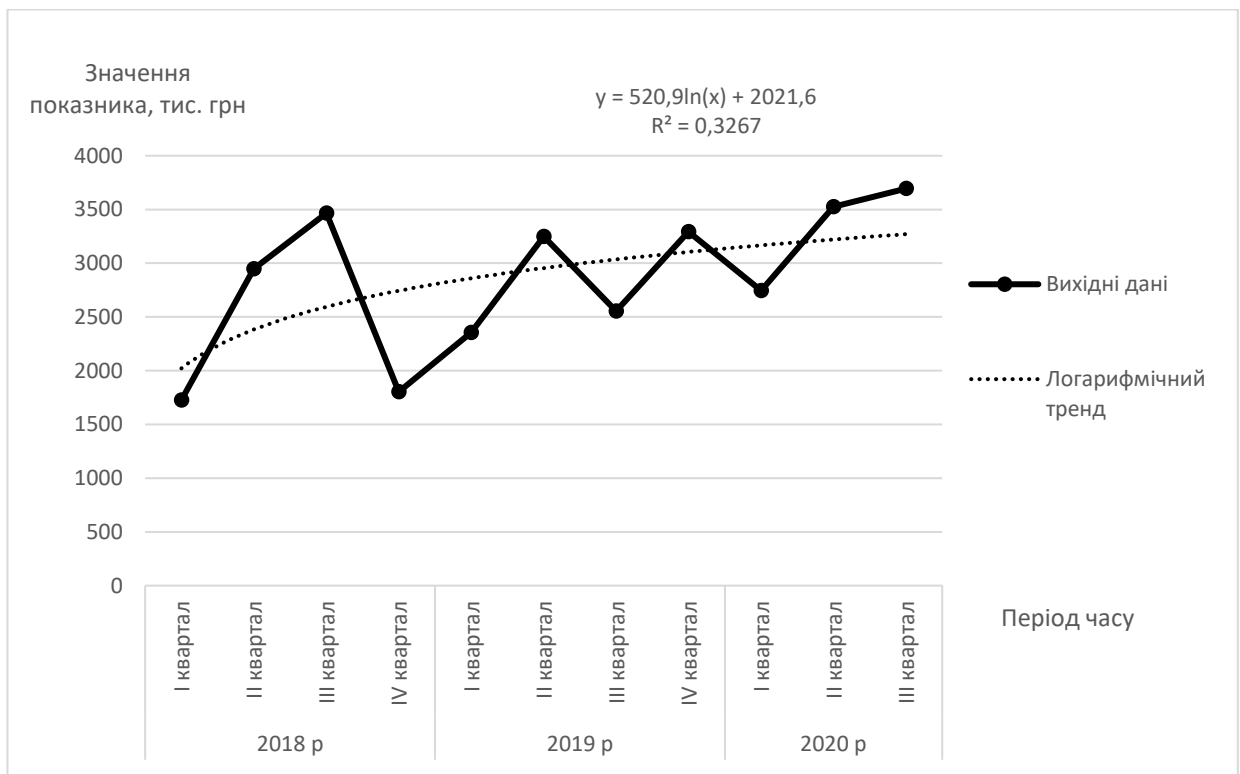

Рисунок 3.9 – Моделювання динаміки показника чистого доходу від наданих послуг за допомогою логарифмічного тренду

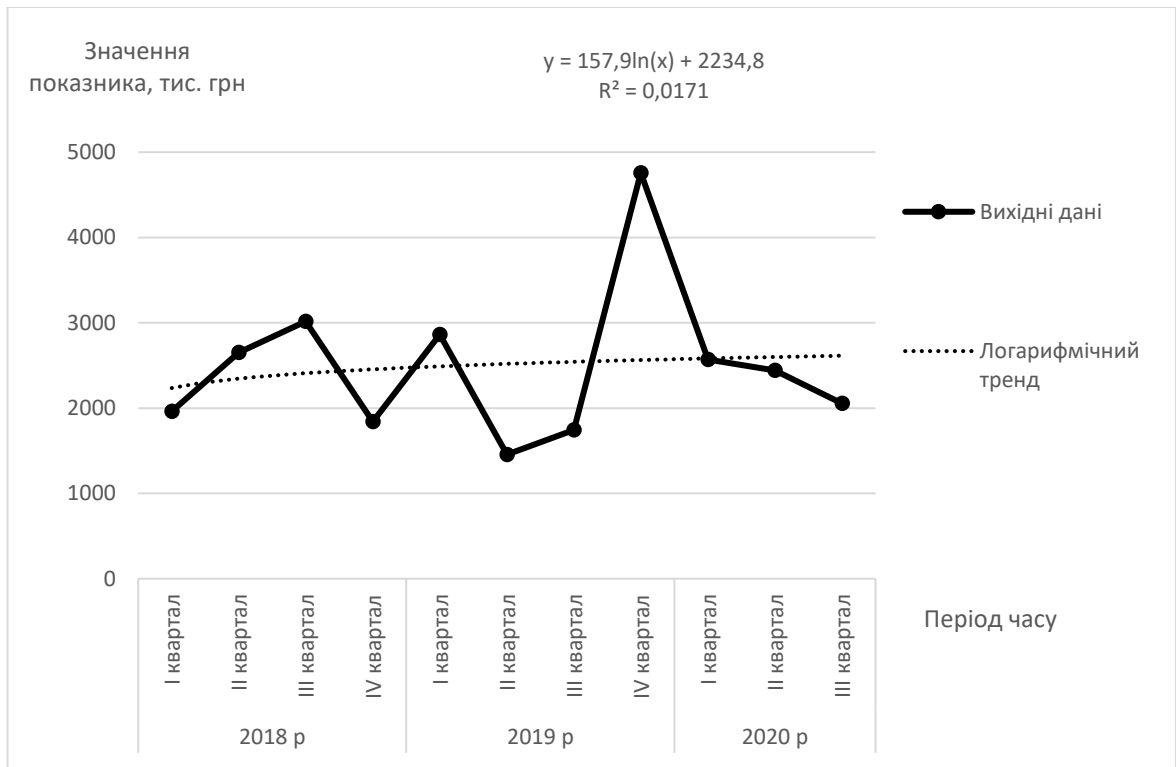

Рисунок 3.10 – Моделювання динаміки показника собівартості наданих послуг за допомогою логарифмічного тренду

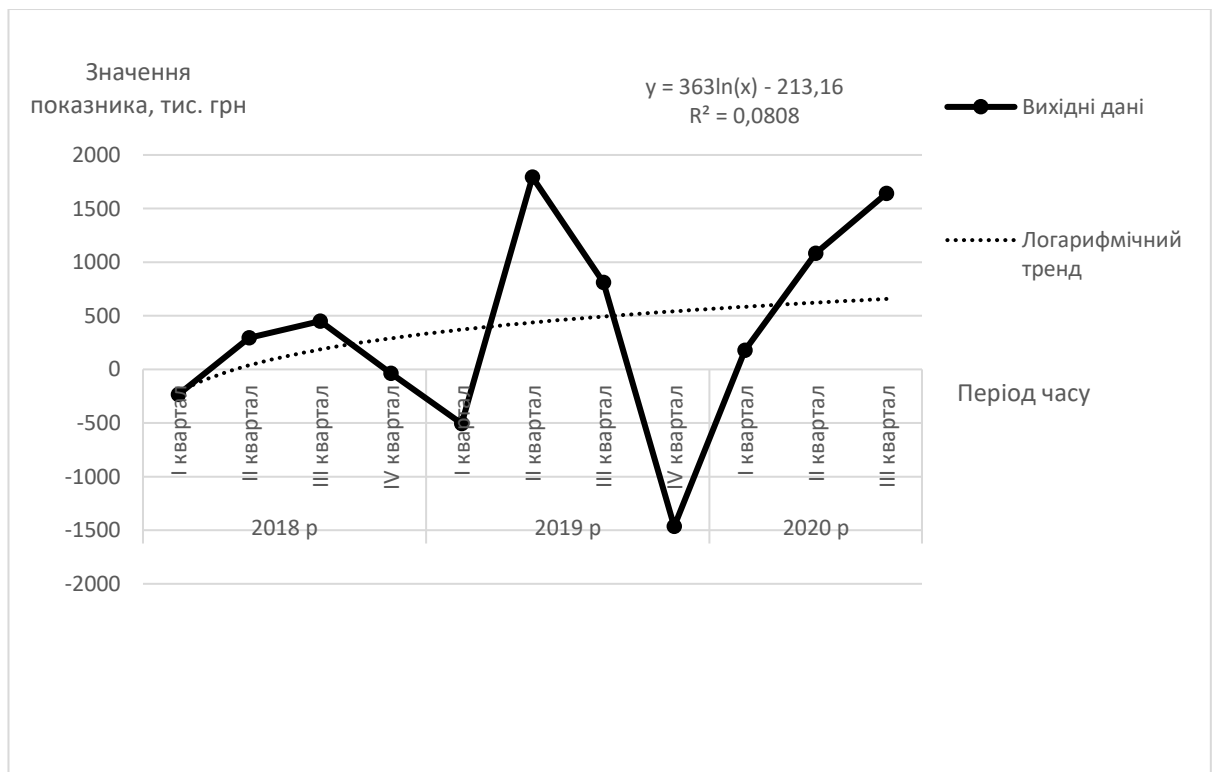

Рисунок 3.11 – Моделювання динаміки показника валового прибутку за допомогою логарифмічного тренду

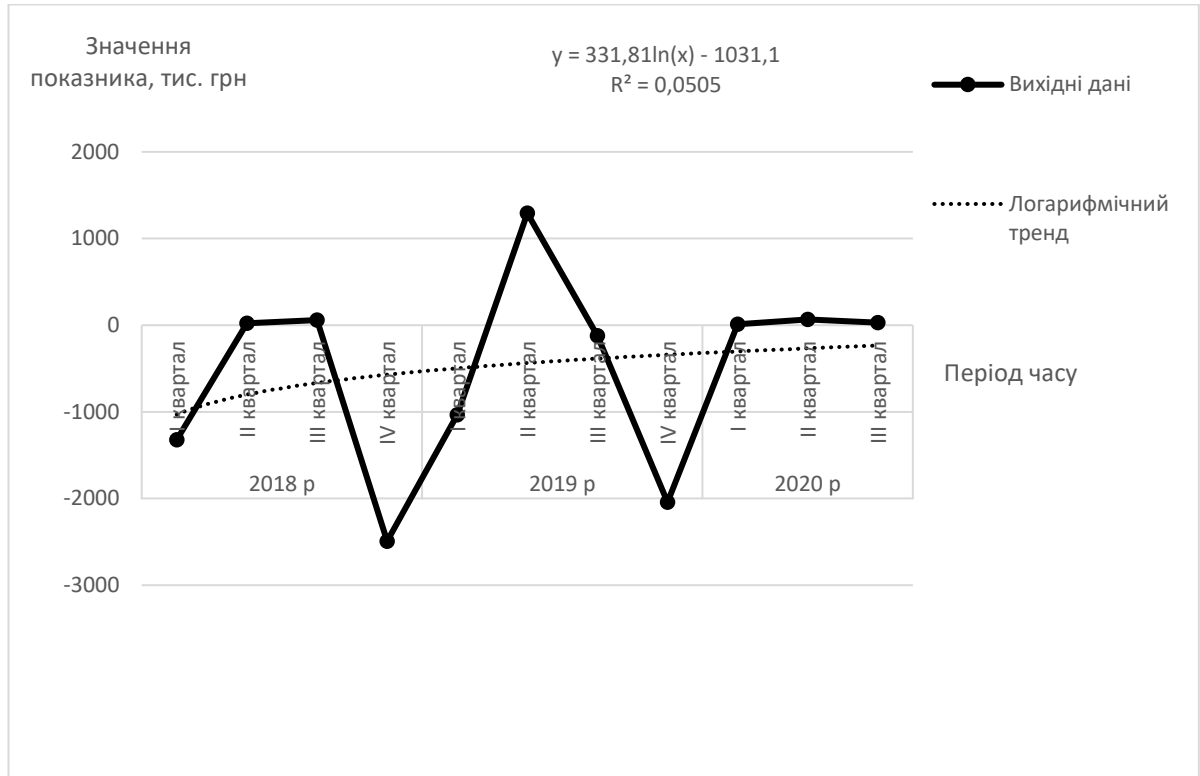

Рисунок 3.12 – Моделювання динаміки показника чистого прибутку за допомогою логарифмічного тренду

Таблиця 3.5 – Результати прогнозування за логарифмічними трендовими моделями

Назва показника	Прогноз		Темп приросту (зменшення) у порівнянні з відповідним періодом попереднього року	
	2020 р	2021 р		
	IV квартал	I квартал		
Чистий дохід від наданих послуг	3316,0	3357,7	1 %	22 %
Собівартість наданих послуг	2627,2	2639,8	-45 %	3%
Валовий прибуток	688,9	717,9	147 %	301 %
Чистий прибуток (+) / збиток (-)	-206,6	-180,0	90 %	-1883 %

Як і в попередніх випадках, найбільш реалістичним є прогноз для показника чистого доходу від наданих послуг. Для решти показників має місце

досить істотне відхилення прогнозних значень від значень відповідних періодів часу попереднього року.

3.2 Оцінювання показників діяльності підприємства з урахуванням сезонності

Мінливий характер зміни обраних для дослідження показників діяльності КП «Зеленосвіт» не дозволяє розрахувати надійні оцінки прогнозних значень за допомогою трендових моделей, які ґрунтуються на виявленні певної тенденції. Аналіз динаміки показників показує певну циклічність у зміні їх значень, що призводить до висновку у сезонному характері цих коливань. Такий висновок побічно підтверджується і аналізом діяльності підприємства, яка також має сезонний характер. Зокрема, послуги з озеленення територій надаються переважно у весняно-літній період, а послуги із прикрашання міста на різдвяно-новорічні свята – у зимовий період, але вони не тривалі. Отже, сезонні коливання показника являють собою регулярні щорічні його зміни внаслідок дії природних, технологічних або соціально-економічних факторів. Існує декілька підходів до дослідження сезонності та прогнозування значень показників при наявності сезонних коливань, зокрема, використання рядів Фур'є, адаптивних методів прогнозування, індексу сезонності. Нами буде використаний останній метод. Індекс сезонності є показником, який розраховується на підставі аналізу значень за однакові періоди часу, але різні роки. Тобто, беруться або місячні дані, або щоквартальні, або піврічні (рідше). Статистичне оцінювання сезонності дозволяє кількісно відобразити прояв сезонних коливань, визначити їх силу, напрямок та характер впливу. Сукупність індексів сезонності, розрахованих для визначених періодів часу, називаються сезонною хвилею, яка показує внутрішньорічну динаміку показників діяльності підприємства.

Нехай $Y_{iI}, Y_{iII}, Y_{iIII}, Y_{iIV}$ – квартальні значення показника Y за i -тий рік діяльності. Тоді значення індексу сезонності розраховуються за формулою:

$$I_{sj} = \frac{Y_{\text{квсер}j}}{Y_{\text{сер}}} \cdot 100\%, \quad (3.2)$$

де I_{sj} – індекс сезонності для j -того кварталу;

$Y_{\text{квсер}j}$ – середнє квартальне значення, розраховане за значеннями показника j -того кварталу:

$$Y_{\text{квсер}j} = \frac{\sum_{i=1}^n Y_{ij}}{n}, \quad (3.3)$$

де $Y_{\text{сер}}$ – середнє квартальне значення, розраховане за значеннями показника j -того кварталу:

$$Y_{\text{сер}} = \frac{\sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^4 Y_{ij}}{4n}, \quad (3.4)$$

де Y_{ij} – значення показника за j -тий квартал i -того року;

$$i=1..n, j=1..4;$$

n – кількість років, які обрані для проведення дослідження.

Для вилучення впливу сезонності (очищення даних від сезонності) використовується формула:

$$Z_{ij} = \frac{Y_{ij}}{I_{sj}} \cdot 100, \quad (3.5)$$

де Z_{ij} – очищені від впливу сезонності значення, $i=1..n, j=1..4$.

Проведемо розрахунки індексів сезонності для показників, обраних в параграфі 3.1. для дослідження. Для цього скористаємось даними, представленими в таблиці 3.1. Результати представлені в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Розрахунок індексів сезонності

Назва показника	Індекс кварталу j			
	I	II	III	IV
Чистий дохід від наданих послуг Y_1				
Y_1 кв сер j , тис. грн	2275,83	3239,97	3237,5	2547,55
Y_1 сер, тис. грн	2850,45			
I_1s_j , відсотків	79,8	113,7	113,6	89,4
Собівартість наданих послуг Y_2				
Y_2 кв сер j , тис. грн	2462,73	2182,8	2270,7	3298,85
Y_2 сер, тис. грн	2486,04			
I_2s_j , відсотків	99,1	87,8	91,3	132,7
Валовий прибуток Y_3				
Y_3 кв сер j , тис. грн	-186,9	1057,17	966,8	-751,3
Y_3 сер, тис. грн	364,418			
I_3s_j , відсотків	-51,3	290,1	265,3	-206,2
Чистий прибуток Y_4				
Y_4 кв сер j , тис. грн	-782,633	460,067	-11,2	-2266,95
Y_4 сер, тис. грн	-503,2			
I_4s_j , відсотків	155,5	-91,4	2,2	450,5

Сезонні хвилі для розрахованих показників показані на рисунку 3.13, а значення показників, очищені від сезонності разом з вихідними даними – на рисунках 3.14-3.17.

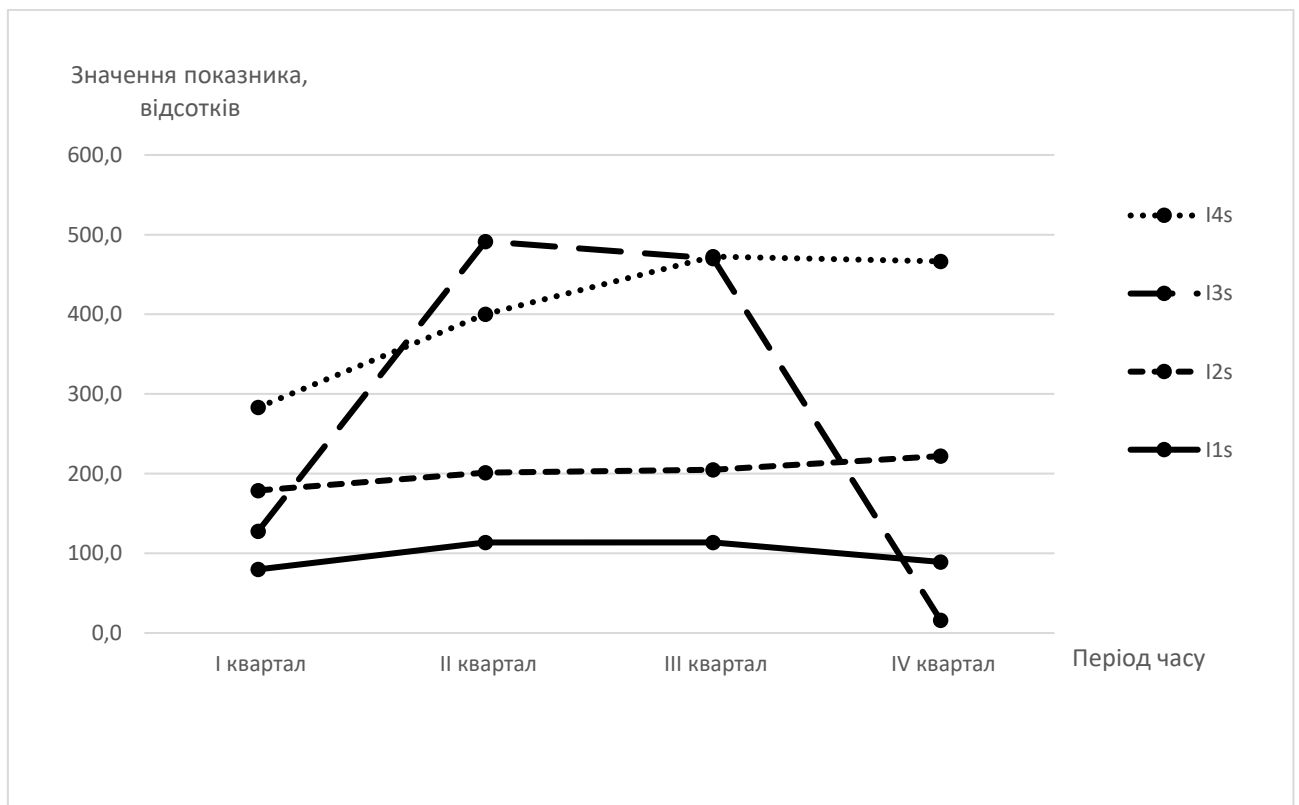

Рисунок 3.13 – Сезонні хвилі для показників

Аналіз рисунка 3.13 показує, що найбільш відчутні коливання мають місце для показника валового прибутку.

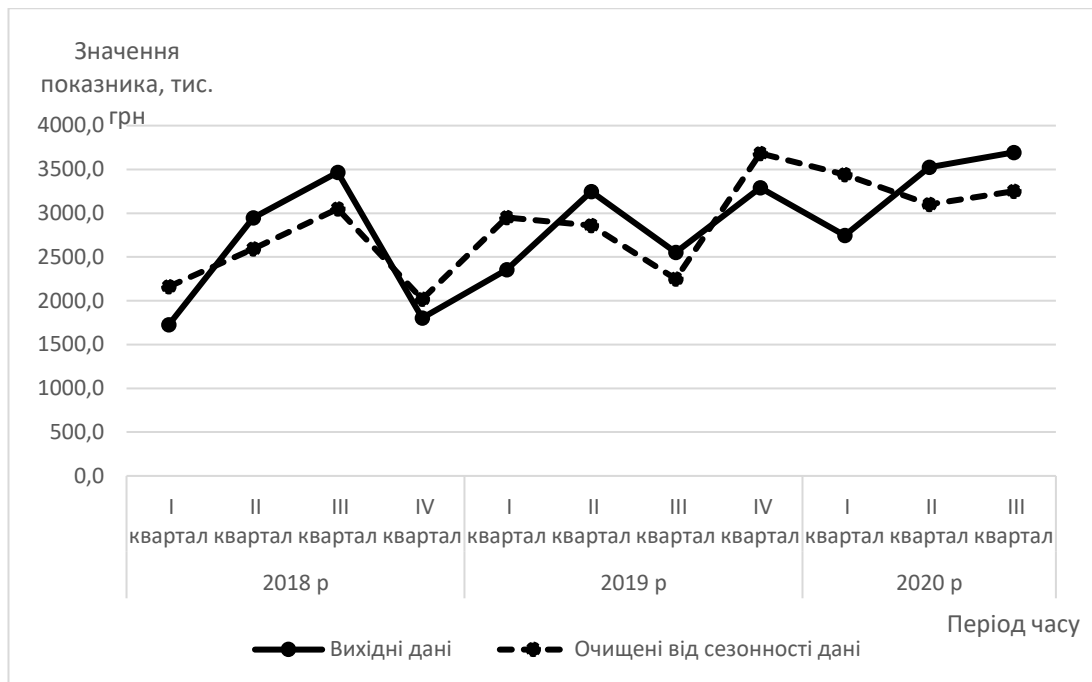

Рисунок 3.14 – Зміна вихідних і очищених від сезонності значень показника чистого доходу від наданих послуг

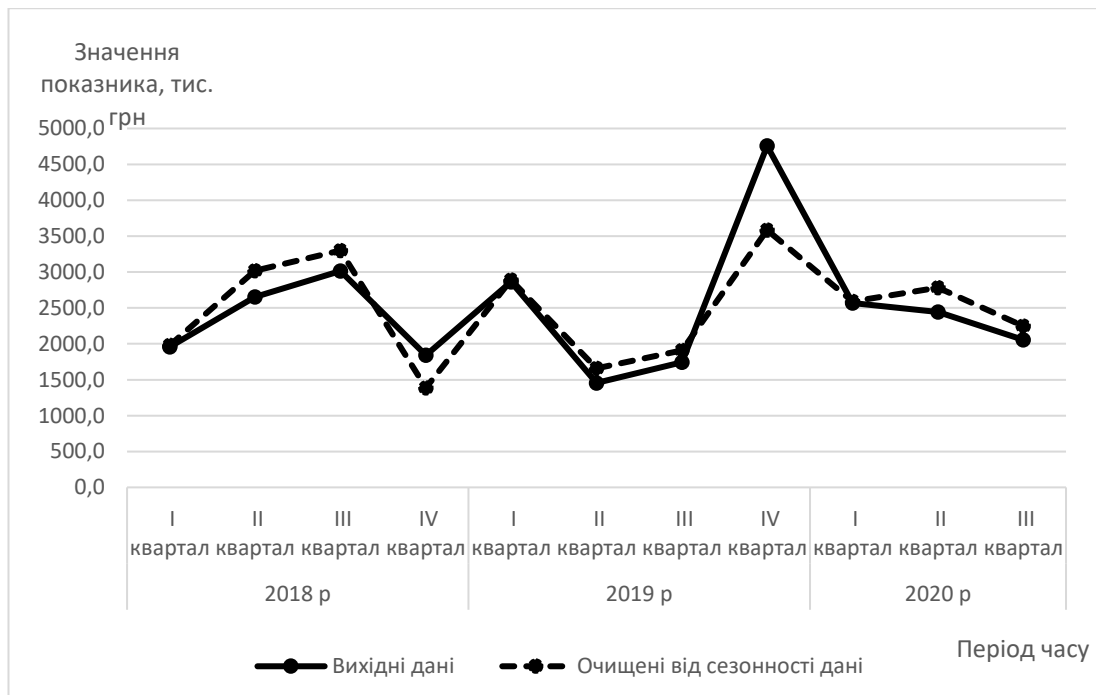

Рисунок 3.15 – Зміна вихідних і очищених від сезонності значень показника собівартості наданих послуг

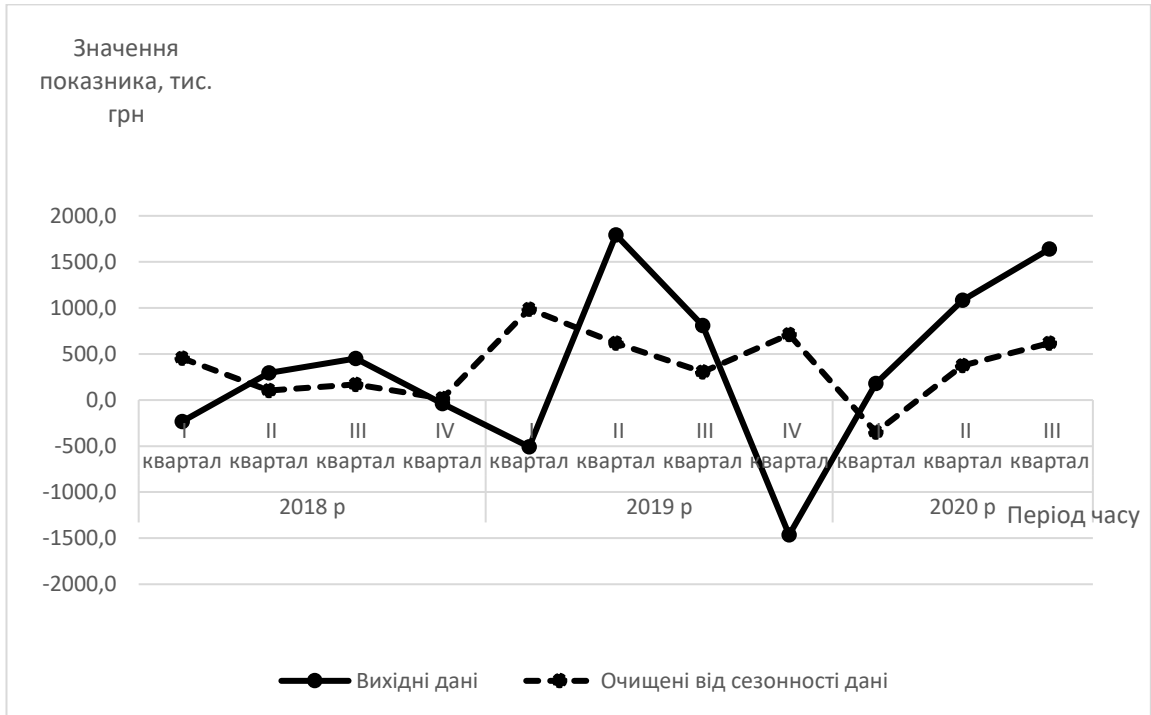

Рисунок 3.16 – Зміна вихідних і очищених від сезонності значень показника валового прибутку

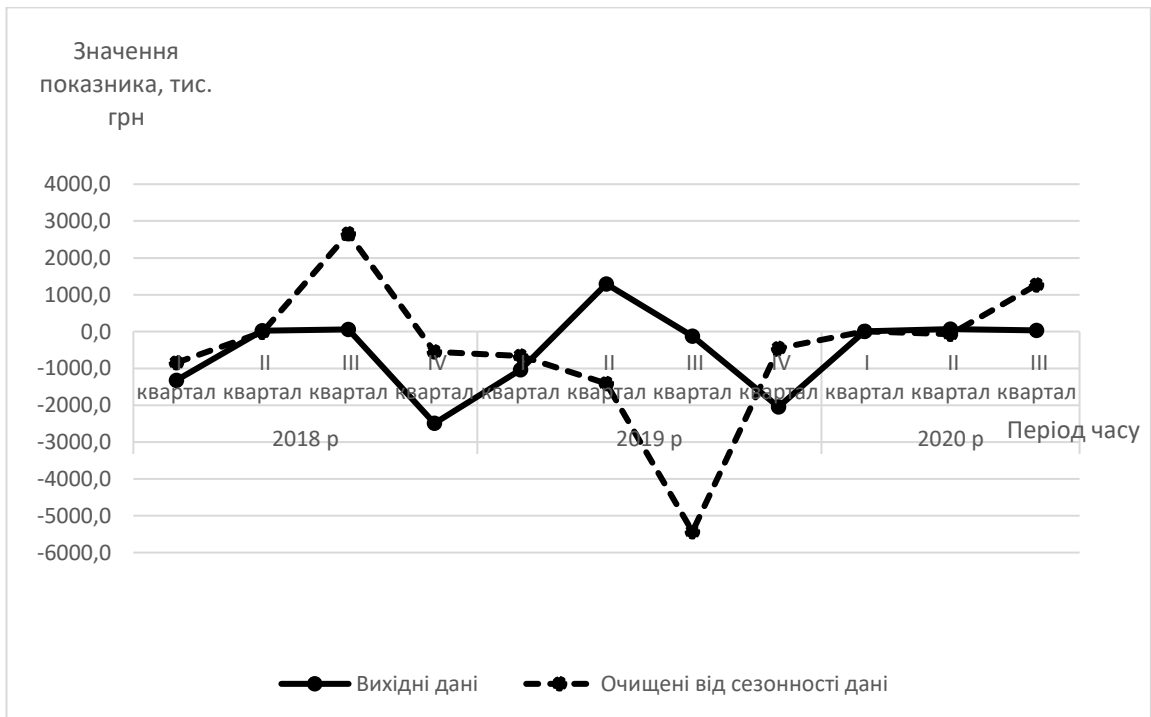

Рисунок 3.17 – Зміна вихідних і очищених від сезонності значень показника чистого прибутку

Аналіз рисунків 3.14-3.17 показує, що для більшості досліджуваних показників очищення даних від сезонності дозволило згладити мінливість значень більшості показників. Виключення становить лише показник чистого прибутку.

Розрахуємо прогнозні значення показників на четвертий квартал 2020 року і перший квартал 2021 року. з урахуванням сезонності. При цьому врахуємо тенденції зміни показників у 2019 році у порівнянні з 2018 роком, виражені коефіцієнтом приросту. Отже, прогнозні значення показників обчислимо за формулою:

$$\hat{Y}_j = \frac{Y_{2019\text{сеп}} \cdot k_{2019} \cdot I_{sj}}{100}, \quad (3.6)$$

де \hat{Y}_j – прогнозоване значення показника на j -тий квартал;

$Y_{2019\text{сеп}}$ – середнє значення показника за 2019 р.;

k_{2019} – коефіцієнт приросту показника у 2019 р.;

I_{sj} – сезонності для j -того кварталу.

Результати прогнозування показників представлені в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Результати прогнозування за індексом сезонності

Назва показника	Прогноз		Темп приросту (зменшення) у порівнянні з відповідним періодом попереднього року	
	2020 р.	2021 р.		
	IV квартал	I квартал		
Чистий дохід від наданих послуг	2946,1	2631,85	-10%	-4%
Собівартість наданих послуг	4101,0	3061,61	-14%	19%
Валовий прибуток	-432,3	-107,5	70%	-160%
Чистий прибуток (+) / збиток (-)	-1097,3	-378,8	46%	-3851%

Як впливає з представлених даних, за показниками чистого доходу і собівартості очікується зменшення значень в прогнозовані періоди часу, а для показників валового прибутку і чистого прибутку – у четвертому кварталі 2020

року очікується зростання значень показників, а у першому кварталі 2021 року – зниження значень. При цьому аналіз відхилень прогнозованих показників від відповідних квартальних значень за попередній рік показує, що для двох останніх показників значення відхилень є досить значним, що свідчить про порушення тенденції зміни цих показників.

Зіставимо результати прогнозування, отримані за різними методами. Зведені дані занесемо до таблиць 3.8 та 3.9

Таблиця 3.8 – Прогнозні значення показників на IV квартал 2020 р.

Назва показника	Прогноз на IV квартал 2020 р.			
	За лінійним трендом	За лінійним трендом для згладжених даних	За логарифмічним трендом	За індексом сезонності
Чистий дохід від наданих послуг	3568,7	2557,8	3316,0	2946,1
Собівартість наданих послуг	2650,1	3914,6	2627,2	4101,0
Валовий прибуток	918,6	-1356,8	688,9	-432,3
Чистий прибуток (+) / збиток (-)	-34,1	-769,0	-206,6	-1097,3

Таблиця 3.9 – Прогнозні значення показників на I квартал 2021 р.

Назва показника	Прогноз на I квартал 2021 р.			
	За лінійним трендом	За лінійним трендом для згладжених даних	За логарифмічним трендом	За індексом сезонності
Чистий дохід від наданих послуг	3688,4	3773,7	3357,7	2631,85
Собівартість наданих послуг	2677,4	2592,3	2639,8	3061,61
Валовий прибуток	1011,0	1181,4	717,9	-107,5
Чистий прибуток (+) / збиток (-)	44,1	245,8	-180,0	-378,8

Аналіз отриманих значень показує, що найменша розбіжність у прогнозах спостерігається для показників чистого доходу від наданих послуг і собівартості наданих послуг. Це можна пояснити тим, що ці показники мали найменш виражену мінливість вихідних даних. Для показників валового прибутку і чистого прибутку має місце істотна розбіжність в отриманих прогнозах. Зважаючи на сучасні умови господарювання, негативний вплив пандемії COVID-19 на всі сфери суспільного життя, включаючи економічну діяльність суб'єктів господарювання, як країни в цілому, так і окремих населених пунктів, на наш погляд, найбільш реалістичними є прогнози, отримані за логарифмічним трендом і на основі індексу сезонності.

ВИСНОВКИ

Забезпечення благоустрою територій населених пунктів, створення комфортних умов для проживання та проведення дозвілля для населення є важливим соціальним завданням сьогодення. Вирішення такого завдання передбачено в документах, які регламентують розвиток населених пунктів, зокрема, Стратегіях розвитку населених пунктів, Програмах регіонального розвитку, Програмах з благоустрою та інших. Діяльність комунальних підприємств, які вирішують завдання благоустрою і забезпечення комфорту населення, є важливою і необхідною в сучасній інфраструктурі населених пунктів. Тому всебічний аналіз діяльності таких підприємств, визначення тенденцій основних показників їх діяльності, оцінювання прогностичних значень показників для розроблення стратегій розвитку комунальних підприємств залишаються у фокусі актуальних досліджень.

В ході дослідження нами проаналізована роль підприємств комунальної сфери в сучасній інфраструктурі населених пунктів, основні завдання щодо забезпечення благоустрою їх територій. Встановлено, що, не зважаючи на важливість та соціальну значущість завдань, які вирішують комунальні підприємства, вони мають низку невирішених на даний час проблем, які ускладнюють їх діяльність, роблячи її збитковою. Зокрема, це висока зношеність основних засобів виробництва, низька інвестиційна привабливість, відсутність власних коштів для самофінансування інвестиційних програм, високі ціни на енергоносії, інфляційні процеси, що знижують платоспроможність населення та державних установ тощо. Проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що галузь комунального господарства знаходиться у кризовому стані. Тому для покращення ситуації необхідним є розроблення стратегій розвитку комунальних підприємств, які сприяли би виходу їх з кризи. З цією метою доцільно використовувати сучасний науково-аналітичний інструментарій аналізу та прогнозування

тенденцій розвитку підприємств комунальної сфери, яким є економіко-математичне моделювання. Нами проаналізовано можливості та напрямки застосування математичних методів і моделей для аналізу діяльності таких підприємств. Зроблено висновок, що науковцями переважно використовуються імітаційні моделі та аналіз сценаріїв. При цьому економетричним моделям, у тому числі, моделям, орієнтованим на прогнозування, приділено недостатньо уваги. Тому в дипломному проєкті цьому аспекту буде приділена належна увага.

Нами проаналізована діяльність комунального підприємства «Зеленосвіт», м. Коломия. Його діяльність переважно спрямована на озеленення територій, утримання зелених насаджень, обслуговування та ремонт вуличного освітлення територій. Після реорганізації у 2018 р. підприємство знаходиться у спільній державній та комунальній власності територіальної громади м. Коломиї. Аналіз основних показників діяльності за період з 2017 року по 2019 рік показав, що підприємство є збитковим. Проведений SWOT-аналіз показав основні проблеми, перед якими стоїть підприємство, слабкі сторони його діяльності. Зроблено висновок, що ці проблеми є типовими для переважної більшості підприємств комунальної сфери. Також нами визначені можливості, реалізація яких у сукупності з його сильними сторонами дозволить істотно покращити показники діяльності.

Для оцінювання прогнозних значень показників у короткостроковій перспективі нами використані екстраполяційні методи прогнозування на основі аналізу рядів динаміки. В якості вихідних показників були обрані показники чистого доходу від наданих послуг, собівартості наданих послуг, валового прибутку і чистого прибутку. Для розрахунку прогнозних значень були обрані щоквартальні дані за період з початку 2018 року до третього кварталу 2020 року. В якості модельного інструментарію були обрані трендові моделі, згладжування даних та модель сезонних коливань. Враховуючи істотну мінливість в обраних для дослідження рядах даних, особливо для показників прибутку, невисокі значення показників детермінації для

трендових моделей, велику розбіжність між прогнозними значеннями і значеннями показників за аналогічний період часу, зроблено висновок щодо низької точності отриманих прогнозів. Зіставлення результатів прогнозування показало високу розбіжність в результатах прогнозування, отриманих різними методами. На нашу думку, найбільше реалістичними є прогнози, отримані за допомогою логарифмічних моделей та моделей на основі індексу сезонності.

Результати проведеного дослідження можуть являти інтерес для керівництва КП «Зеленосвіт», зокрема, в частині виявлених проблем в діяльності, оцінювання перспективних значень показників та розробленні стратегічного плану розвитку підприємства.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Андренко О. А. Інтегральний індекс фінансового стану підприємств водопровідно-каналізаційного господарства України / О. А. Андренко, О. С. Мордовцев, С. М. Мордовцев // Комунальне господарство міст. Серія : Економічні науки. – 2019. – Т. 7, Вип. 153. – С. 18-23
2. Астахова Н. Антикризове фінансове управління комунальних підприємств / Н. Астахова, О. Семиовця // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. – 2016. – № 10. – С. 4-19.
3. Бріль М. С. Управління житлово-комунальним господарством міста: системно-імітаційний підхід / М. С. Бріль, І. В. Пивавар // Проблеми економіки. – 2017. – № 4. – С. 405-415.
4. Величко В. В. Сценарний інструментарій стратегії розвитку підприємств житлово-комунального господарства / В. В. Величко, С. М. Гайденко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. – 2017. – № 23(1). – С. 138-142
5. Величко В. В. Формування напрямів здійснення стратегічного планування на підприємствах житлово-комунального господарства / В. В. Величко, Н. М. Матвеева, С. М. Гайденко // Причорноморські економічні студії. – 2016. – Вип. 8. – С. 118-122
6. Величко В.В. Економіка підприємства: конспект лекцій / В.В. Величко – Харків: ХНАМГ, 2004. - 114 с.
7. Гайденко С.М. Економетричне моделювання показників функціонування підприємств житлово-комунального господарства / С.М. Гайденко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2017. – № 2(1). – С. 91-97.

8. Галенко С. М. Управління комунальними підприємствами: проблеми та шляхи їх вирішення / С. М. Галенко // Економіка та держава. – 2011. – № 7. – С. 96-97
9. Гетьман О. О. Економіка підприємства : навч. посіб / О. О. Гетьман, В. М. Шаповал. – 2-ге видання. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
10. Григорук П.М. Моделювання в управлінні соціально-економічними системами : матеріали до самостійного вивчення дисципліни для студентів спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» / П. М. Григорук, Н. А. Хрущ. – Хмельницький : ХНУ, 2017. – 153 с.
11. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Дымченко В. В. Модель формирования инвестиционных приоритетов в жилищно-коммунальном хозяйстве городов // Бизнес Информ. – 2011. – №6. – С. 99–103.
13. Економічна енциклопедія : У 3 т. / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Видавн. центр «Академія», 2002. – Т. 3. – 952 с.
14. Енциклопедія державного управління : у 8 т. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харків. регіон. ін-т держ. упр. ; наук.-редкол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), В. П. Трощинський (заст. голови), Ю. П. Сурмін [та ін.] ; – Т. 5. Територіальне управління / наук.-ред. кол. : О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова), А. О. Кузнецов [та ін.]. – К. : НАДУ; Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2011. – 406 с.
15. Житлово-комунальне господарство України, енергоефективність, водопровідно-каналізаційне господарство, побутові відходи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutt.ly/6hOG3Dg>
16. Ігнатенко О. П. Формування державної політики у сфері благоустрою населених пунктів / О. П. Ігнатенко // Державне управління: теорія та практика. – 2014. – № 1. – С. 89-95

17. Ігнатенко О.П. Державне регулювання сфери благоустрою населених пунктів : дис. ... докт. наук з держ. упр. : 25.00.02 : захищена 26.10.2016 / Ігнатенко Олександр Павлович. – Київ, 2016. – 471 с.
18. Інтегральна оцінка фінансового стану та кредитоспроможності комунальних підприємств України [Електронний ресурс] / О. А. Андренко, О. С. Мордовцев, С. М. Мордовцев // Бізнес Інформ. – 2020. – № 6. – С. 116-122.
19. Кабанов В. Г. Обґрунтування загальної стратегії та розробки бізнес-плану комунального підприємства / В. Г. Кабанов, М. В. Ніколайчук // Економіка і менеджмент культури . – 2013. – № 2. – С. 45-50
20. Клебанова Т. С. Прогнозування показників фінансової діяльності підприємства житлово-комунального господарства за допомогою адаптивних моделей / Т. С. Клебанова, О. О. Рудаченко // Бізнес Інформ. – 2015. – № 1. – С. 143-148
21. Колмакова О. М. Аналіз діючої стратегії розвитку підприємства з використанням праксеологічного підходу / О. М. Колмакова, В. А. Орябинська // Фінансовий простір. – 2019. – № 3. – С. 89-100.
22. Комунальні підприємства: продати чи залишити? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/komunalni-pidpriyemstva-prodati-chi-zalishiti/>
23. Ліва О.М. Теоретико-прикладні аспекти діяльності комунальних підприємств / О.М. Ліва // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – № 33. – С. 133-138
24. Лук'янов В. І. Стратегічні напрями розвитку житлово-комунального господарства регіону / В. І. Лук'янов // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – 2014. – № 5. – С. 99–110.
25. Лук'янчук О. М. Фактори розвитку та ефективної діяльності житлово-комунального господарства / О. М. Лук'янчук // Географія та туризм. – 2013. – Вип. 26. – С. 207-214.

26. Математичне та комп'ютерне моделювання економічних процесів : [монографія] / З. М. Соколовська, В. М. Андрієнко, І. Ю. Івченко [та ін.] ; за заг. ред. З. М. Соколовської. — Одеса : Астропринт, 2016. — 308 с.
27. Мельникова М.В. Моделювання взаємовідносин між міськими ККП та партнерами (з урахуванням наявної господарської компетенції) / М. В. Мельникова, О. В. Тарасевич, Г. Г. Нестеров // Математичне моделювання в економіці. — 2015. — №2. — С. 65-74.
28. Мизнікова М. Моделювання стратегій управління підприємством житлово-комунального господарства / М. Мизнікова // Схід. — 2015. — № 8. — С. 41-51
29. Національний класифікатор України: класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010 [Електронний ресурс] / Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики. Режим доступу: <http://evrovektor.com/kved/2010/>
30. Новікова Т. М. Формування стратегії реформування підприємств житлово-комунального господарства регіону: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Т. М. Новікова ; ПВНЗ «Європ. ун-т». — Київ, 2011. — 20 с.
31. Петрушевський Ю. Л. Моделі і методи фінансового прогнозування і планування розвитку ЖКГ / Ю. Л. Петрушевський // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер. : Економіка. — 2012. — Вип. 19. — С. 449-454.
32. Попадюк О. І. Сучасні проблеми відновлення основних засобів підприємств житлово-комунального господарства / О. І. Попадюк // Економіка і регіон. - 2012. - № 3. - С. 22-24.
33. Портал відкритих даних м. Коломиї. КП «Зеленосвіт» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://dani.kolrada.gov.ua/uk_UA/organization/ktt-3ejiehocbit
34. Програма «Благоустрій Коломийської ОТГ на 2021 – 2025 роки» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nbkolrada.gov.ua/dt/258737/>

35. Прохоров Б. Як подолати неефективність комунальних підприємств? / Б. Прохоров, О. Лоневський, І. Вартовник. – Київ : Центр економічної стратегії ; Atlas Network, 2020. – 50 с.
36. Світлична В. Ю. Організаційні засади формування економічної стратегії підприємств житлово-комунального господарства : автореф. дис. ... к. е. н. : спец. 08.10.01 / В. Ю. Світлична ; Харківська національна академія міського господарства. – Харків : ХНАМГ, 2004. – 24 с.
37. Соколовська З. М. Прикладне імітаційне моделювання як аналітична основа прийняття управлінських рішень / З. М. Соколовська, Н. В. Яценко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 6. – С. 69-76
38. Статут комунального підприємства «Зеленосвіт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbkolrada.gov.ua/dt/187725/>
39. Степова С. В. Моделювання стратегічного розвитку підприємств житлово-комунального господарства України / С. В. Степова, В. А. Суприган // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 12. – С. 55-57.
40. Стратегія розвитку міста Коломиї на період до 2027 року / [б/а]. – Коломия, 2017. – 126 с.
41. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
42. Тарасюк А. В. Стан, проблеми та перспективи розвитку підприємств комунальної сфери в Україні / А. В. Тарасюк, Г. А. Ліскова // Вісник ХНТУ. – 2019. – №3 (70). – С. 245 – 251.
43. Україна. Верховна Рада. Про благоустрій населених пунктів : закон: [прийнято Верховною Радою 20.09.2019 р. № 124-IX.] [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), від 20.09.2019, ВВР, 2019, № 46, ст. 295. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15/print>
44. Україна. Закони. Про фінансову реструктуризацію : закон : [Із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 2 червня 2016 року N 1404-VIII, Кодексом України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018

року N 2597-VIII (який вводиться в дію з 21 жовтня 2019 року), Законом України від 19 вересня 2019 року N 112-IX] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T161414.html

45. Філіпковська Л. О. Імітаційне моделювання для оцінювання економічних ризиків інвестиційних проектів на комунальному підприємстві теплових мереж / Л. О. Філіпковська, Н. О. Челомбіт // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – 2012. – № 2. – С. 123–132.

46. Хома І. Б. Моделювання систем ефективного управління фінансовими потоками на підприємстві / І. Б. Хома, Ю. В. Андрухів // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2011. – № 704 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 24–29.